

SVERIGE 10:-
NORGE 12:-
DANMARK 12:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

FEBRUARI 1983

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Se artikel sid 8

Rikets ständers medaljer 1809 – 30	sid 4
En hjältinna i Columbia	sid 8
Kristna symboler på svenska mynt	sid 11
Riksbankens jubileumssedel år 1968	sid 14
Överlämnandet av belöningsmedaljer (II)	sid 18
Auktionsreferat	sid 23

Nordisk Numismatisk Årsskrift

Årgång 1981, som innehåller Köpenhamnsymposiet om *Coinage and Monetary Circulation in the Baltic Area c. 1350–c. 1500*, samt de nordiska myntkabinetternas årsberättelser, distribuerades till beställarna kring årsskiftet. För dem som i efterhand ångrat sig och vill köpa årgången kan upplysningar lämnas genom kansliet hur det går till. En anmälan av innehållet kommer i ett senare nummer av MYNTKON-TAKT/SNT. Den förtjänstfulla redigeringen och tryckningen har skett i Danmark och redaktör var museumsinspektör Jørgen Steen Jensen vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. – Dubbelårgången 1979/80, som vi senast var utlovade få se i december, lyser alltså med sin frånvaro. Det är närmast ofattbart, att Universitetsforlaget i Oslo så kunnat dra ut på och vansköta sin uppgift med denna utgivning. Om man uppsökt en dammig bakgata i en vanskött bananrepublik, ledd av en illiterat general, och där utnyttjat ett förfallet tryckeri och ett korrupt förlag, hade dröjsmålet inte kunnat bli större!

April

12. Ian Wiséhn berättar om Thailandens mynt.

28. Programmet ej fastställt.

Föreningens vårauktion äger rum slutet april/början maj.

Maj

18. Programmet ej fastställt.

29. Ev besök på Tumba sedeltryckeris museum.

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Vi påminner prenumeranterna om att inbetalning kan ske på samma inbetalningskort som också gäller för medlemsavgiften i SNF och som utsändes i slutet av 1982.

Måndagsseminarier i numismatik i Stockholm (våren 1983)

Lokal: Sandhamnsgatan 52 A. Tid: kl 10.00.

28/2 Anders Carlsson: Vikingatida silverdepåer – några tolkningsförsök och konsekvenserna av dessa.

7/3 Brita Malmer: Bysantinska mynt i vikingatida silverdepåer.

14/3 Gert Rispling: Stämpelkopplingar på samanidiska och volgabulgariska mynt.

21/3 Brita Malmer: Aktuell litteratur samt orientering om projektet Sveriges mynthistoria, landskapsinventeringen.

Välkomna!

Brita Malmer

Numismatiska Institutionen

AUKTION 27

16–17 april 1983
Operakällaren – Stockholm

Del I av ing. Henrik Pripps samling

som omfattar utländska mynt som cirkulerat i Sverige
svenska medeltidsmynt
svenska mynt Gustav Vasa – Oskar II
svenska besittningsmynt
utländska mynt i guld, silver och koppar

Övriga inlämnare

Sedlar
Kungl. och enskilda medaljer
Ordnar
Numismatisk Litteratur
Antika grekiska och romerska mynt
Utländska mynt i guld, silver och koppar

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28–30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-14 02 02, 10 10 10, telex 171 66

MYNTKONTAKT

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 75:--

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Lars O Lagerqvist
Söderarby gård, Vansö
152 00 STRÅNGNÄS
Telefon 0152-200 79
Kontor 08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén
Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:--
2:a omslagssidan	1 450:--
omslagets 4:e sida	1 800:--
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:--
2/3 sida (104×220 mm)	850:--
1/2 sida (157×108 mm)	650:--
1/3 sida (50×220 mm)	450:--
1/4 sida (76×108 mm)	350:--
1/6 sida (50×108 mm)	250:--
1/12 sida (50×52 mm)	150:--

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginalt alt
manus och gärna skiss.
Sändes till
Ordfront,
Box 20538,
104 60 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1983

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 i Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Februari

9. Ulla Westermark: Bysantinska mynt funna i Sverige.
24. Ernst Nathorst-Böös: Mynten i konsten.

Mars

15. Tamás Sárkány: "Medaljens fransida".
29. Torgny Lindgren: Var trycktes våra äldre sedlar?

forts sid 2

Nyårshälsning från SNF:s ordförande

Välkommen till ett nytt år med Svenska Numismatiska Föreningen och MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT!

Mycket har hänt sedan den 21 maj 1873 – den dag då vår Förening stiftades av Magnus Lagerberg, Carl Snoilsky och August Stiernstedt. Den senare valdes till Föreningens förste ordförande.

Du som är intresserad av att få veta mer om vad som hänt under de gånger 110 åren har nu möjlighet att på vårt kansli, Östermalmsgatan 81 i Stockholm, få studera protokoll och andra dokument tack vare att vår bibliotekarie och arkivarie – Nils Uno Fornander – gått igenom och låtit binda in handlingarna så att de blivit lättillgängliga för våra medlemmar. Föreningens historia finns även beskriven i vår skriftserie *Numismatiska Meddelanden XX* och *XXIII*. Som ett kuriosum kan nämnas att dåvarande sekreteraren, Georg de Laval, skrev ett av sina protokoll helt på vers.

Föreningens årsmöte genomförs under våren i Stockholms-trakten. Närmare meddelande kommer senare att införas i Myntkontakt.

Nr 33 i serien *Numismatiska Meddelanden* håller på att färdigställas och beräknas komma ut under hösten.

Den 23 och 24 september kommer SNF att stå som värd för Nordisk Numismatisk Unions möte. I Unionen ingår föreningar och myntkabinett från Sverige, Norge, Danmark och Finland. Representanter för dessa träffas vartannat år för att diskutera och fatta beslut i frågor av gemensamt intresse.

Visst är det roligt att ha ett fint mynt eller annat numismatiskt objekt men det är, enligt min mening, ännu roligare om man dessutom lär sig en hel del om föremålet. Sådana kunskaper kan man på ett enkelt och trevligt sätt skaffa sig genom att gå på Föreningens och Kungl. Myntkabinettets många intressanta och lärorika föredrag. Även om man är specialiserad på ett visst område inom numismatiken ger en breddning av kunskapsområdet ett bättre perspektiv på och en bredare ram kring det egna specialområdet.

Tiden räcker inte till, säger Du, och det är tyvärr alltför sant men... som alltid är det en fråga om att prioritera. Många gånger föredrar man att gå på en auktion i stället för att lyssna på ett intressant föredrag, som många utanför Stockholmsområdet kämpar hårt för att få tillgång till.

Några medlemmar har hört av sig med anledning av att jag tog upp frågan om det ringa deltagarantalet på våra föreningsmöten och föredrag. Det har kommit värdefulla synpunkter men vi behöver Din uppfattning också så att vi kan ge våra medlemmar vad de verkligen vill ha!

Göran Bergensträhle

RIKETS STÄNDERS BESLUT OM PRÄGLING AV MEDALJER 1809–1830

Av Torgny Lindgren

IV. STÄNDERNAS MEDALJ- BESLUT 1823

A. STÄNDENS ÖVERLÄGG- NINGAR OCH STÄNDERNAS BESLUT

Vid lagtima riksdagen i Stockholm 1823 fattade ständerna beslut om präglning av en medalj.

Kronprins Oskar hade den 8 november 1822 troluvat sig med prinsessan Josefina av Leuchtenberg. Vigsel ägde rum i Storkyrkan i Stockholm den 19 juni 1823.

I god tid före vigseln beslöt ständerna, att bröllopet skulle hugfästas genom en medalj. Initiativet till den togs av psalmdiktaren Johan Olof Wallin, som då var pastor primarius i Stockholm, genom ett långt anförande i prästeståndet den 3 mars 1823. Anförandet har nog tjusat åhörarna, då Wallin läste upp det med sin mäktiga stämma, men på en sentida forskare, som läser det i riksdagstrycket, verkar det ansträngt romantiskt. "Lifligt klappar hvarje svenskt hjerta för allt, som rörer ett vördadt konungahus". Karl XIV Johan var "danaren af vår lycka, betryggaren af vår frihet, vårdaren af våra lagar"; i försynens milda hand blev han "det utkorade redskapet till detta folks räddning, ära, sjelfbestånd!" Oskar var "en löftesrik Baldur eller en modig Yngve", som

skulle fortsätta och fullborda vad en stor fader grundlagt. Och Josefina skulle "lik en skön, glädjebådande Freya" förena sinnena, upplena kölden, skingra mörkret, rotfästa sällheten i dessa dalar och på dessa berg för alla kommande år. "Om vid något tillfälle den bildande konstens biträde borde uppjudas att gifva ett varaktigt uttryck åt dessa våra af alla riksstånd otvifvelaktigt delade känslor, så måtte det vara vid detta". Wallin slutade med att föreslå, att en minnespenning skulle präglas i anledning av kronprins Oskars och prinsessan Josefinas "förestående höga biläger".

"Häruti instämde hela ståndet och beslöt remiss till banco-utskottet, med inbjudande till öfrige resp. stånden".

Bankoutskottet uttalade i sitt betänkande nr 11 den 6 maj 1823: "Af handlingarne öfver banquens mynt- och medaille-cabinet har banco-utskottet inhemtat, att vid thron-arvingars höga förmälning tillföre svenska folkets kärlek för konunga-huset och deltagande uti en så högtidlig act esomoftast genom en på allmän bekostnad slagen medaille blifvit åt efterkommandes minne förvarade". Utan behov av något sådant från tidigare förhållanden hämtat stöd utgjorde Oskars och Josefinas giftermål en den glädaste anledning för ständerna att, så

som Wallin hade föreslagit, uttrycka sin tacksamhet mot försynen. Bankoutskottet tillstyrkte, att en skådepenning med brudparets bröstbilder jämte tjänlig inskrift och sinnebild skulle präglas genom bankostyrelsens försorg och på bankens bekostnad; den borde vara av 19:e storleken liksom den medalj, som slogs vid kronprins Gustavs (sedermera Gustav III) bröllop 1766. Av medaljen skulle exemplar i guld å rikets ständers vägnar presenteras de kungliga personerna "jemte det att exemplar i silfver för öfrigt, på sätt förr vanligt varit, blifva utdelade".

Vi återger här intill den medalj till minne av kronprins Gustavs bröllop 1766, som äsyftas i bankoutskottets betänkande (Ill. 7). Medaljen är inte av 19:e storleken, som det uppges i betänkandet, utan något mindre, nämligen av 18:e storleken.

Bankoutskottets förslag om präglning av en medalj på riksbankens bekostnad till minne av Oskars och Josefinas bröllop bifölls, utan diskussion, av samtliga stånd den 15 maj 1823.

B. VITTERHETS-AKADE- MIENS ÖVERLÄGG- NINGAR OM MEDALJFÖR- SLAG

Bankofullmäktiges ordförande kanslipresidenten friherre Fredrik Wilhelm von Ehrenheim, som också

Ill. 7. Medalj till minne av kronprins Gustavs (sedermera Gustav III) förmälning år 1766. Beskriven af B E Hildebrand: Gustav III nr 8. I Kungl. Myntkabinetet. Foto Nils Lagergren, ATA.

var ledamot av vitterhetsakademien, tog upp frågan om den sålunda av ständerna beslutade bröllopsmedaljens utseende vid akademiens sammanträde den 5 november 1823. Ehrenheim och akademiens sekreterare riksantikvarien Carl Birger Rutström fick då i uppdrag att komma in med förslag till medaljen.

Två veckor senare, enligt protokollet den 18 november, upplästes några förslag till medaljen; det berättas inte vem som hade lämnat in dem. De överlämnades för granskning till statsråden greve Matthias Rosenblad och greve Anders Fredrik Skjöldebrand. Dessa medaljförslag tycks inte finnas bevarade.

Vid vitterhetsakademiens sammanträde den 2 januari 1824 meddelade Rutström vad han kallade "några idéer" till medaljen; han hade kastat ner dem på papperet "endast såsom studier" för att visa, att han – "oagadt hindrad af andra angelägna göromål" – inte hade glömt bort frågan om bröllopsmedaljens utseende. Han ansåg emellertid sina idéer såsom ofullkomliga försök; ärendet borde vila till dess att bättre förslag lämnades in "af någon som med mera ledighet från göromål förenade en lyckligare gåfva för detta yrke". – Akademien stannade preliminärt för ett av Rutströms förslag.

Åtsidans framställning skulle visa kronprinsens och kronprinsessans "conjugerade" bröstbilder eller huvud med deras namn och titlar på latin.

Frånsidans framställning skulle visa "en bild af den gemensamma solstånd- och förmålningsdagen på sätt en bifogad croqué utvisade"; därmed menades, att bröllopet hade ägt rum vid sommarsolståndet.

Inskriften i avskärningen skulle berätta, att rikets ständer hade låtit slå medaljen till minne av kronprinsparets bröllop och att detta hade ägt rum under gynnsamma auspicer.

Vid vitterhetsakademiens sammanträde den 27 januari 1824 granskades flera avgivna förslag till bröllopsmedaljens utseende; de redovisas inte närmare och inget av dem tycks vara bevarat. Därefter beslöt akademien, att medaljen skulle ha följande utseende:

"1^{sta} sidan deras kongl. högheters kronprinsens och kronprinsessans bröstbilder, conjugerade eller bakom hvarandra, med omskrifna namn och titlar, förkortade i den mon rummet gjorde nödvändigt, Jos. Fr.

Oscar. Prin. Hered. Regn. Sv. & Norv. Josephina Max. Eug. Princ. Leuc.

2^{dra} sidan. Himla-sphæren, utmärkt med sina förnämsta kretsar, polkretsen, æquatoren och de begge tropikerna samt ecliptican, på hvilken sednare de norra himmelstegen äro utmärkta genom deras antagna och brukliga sigler: solen tecknad eller omgifven med strålar i dess största nordliga högd eller declination i början av Kräftans tecken, med omskrift: *Temporis Læti Lux Candidissima*.

I exergen eller i böjningen nedanför sphæren: XIX. Jun. MDCCCXXXIII. och derunder *Auspicato Celsiss. Connub. Acclam. Ordd. R. Suec.*"

Temporis læti lux candidissima betyder "den glada årstidens mest strålande ljus".

Texten i avskärningen kan översättas med "Sveriges rikets ständer visar genom denna medalj sin glädje över det genom himlakropparnas läge lyckosamma bröllopet den 19 juni 1823".

Frånsidans framställning uttrycker de gamla astrologernas tro, att himlakropparnas skenbara läge på himlavalvet kunde ge lycka eller olycka åt ett företag. Rutström lade väl fram detta långsökt medaljförslag för att visa sin lärdom, men det är märkligt att vitterhetsakademien godkände det; dess innebörd måste ha varit fördold för de allra flesta i vårt land.

C. RIKSBANKEN VERKSTÄLLER STÄNDERNAS BESLUT OM PRÄGLING AV EN BRÖLLOPSMEDALJ

I det av Rutström utskrivna utdrag av vitterhetsakademiens protokoll den 27 januari 1824, som bankofullmäktige mottog den 5 februari, heter det att bröllopsmedaljens åtsida skulle visa kronprinsparets bröstbilder "conjugerade eller opponerade, efter höga vederbörandes egen önskan eller artistens val".

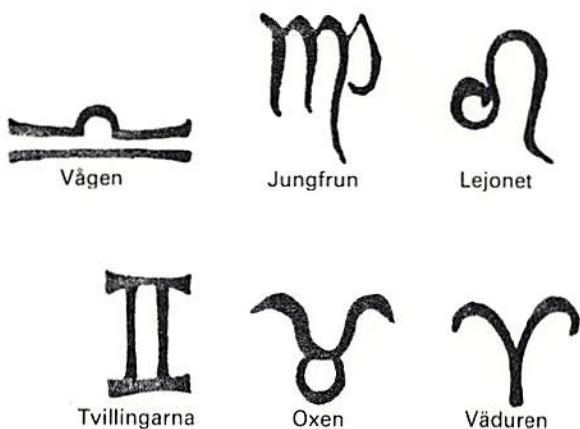
Till förtydligande av frånsidans ganska svårförståeliga framställning medföljde en skiss. Tvärs över "himla-sphæren" ser vi ekvatorn och över den Kräftans vändkrets. Ekliptikan, solbanan, har nått upp till Kräftans vändkrets; därigenom betecknas sommarsolståndet. Under ekliptikan ser vi astronomiska tecken för zodiakens, djurkretsens, stjärnbilder: till vänster Vågen, Jungfrun och Lejonet, till höger Tvillingarna, Oxen och Väduren. Högst upp ser vi norra polcirkeln. Under ekvatorn finner vi Stenbokens vändkrets och längst ner södra polcirkeln. Vi återger denna skiss här intill (Ill. 8).

De astronomiska tecken för stjärnbilderna, som förekommer på skissen, är mycket små och otydliga; för våra läsares bättre information har vi därför ur annan källa hämtat större och tydligare tecken, som vi återger här intill (Ill. 9).

På bankofullmäktiges hemställan

Ill. 8. Förslag (skiss) av Carl Birger Rutström till frånsida på ständernas medalj till minne av kronprins Oskars förmålnings år 1823. I bankofullmäktiges inkomna handlingar 1824 i riksarkivet.

Ill. 9. De i Rutströms skiss förekommande astronomiska tecknen för stjärnbilder i annan, större och tydligare framställning.

försågs vitterhetsakademiens ovan nämnda protokollsutdrag sedermera med kungens påskrift om godkännande: det lades den 6 maj 1824 till fullmäktiges inkomna handlingar.

Redan den 30 december 1823 beslöt bankofullmäktige, att stamparna till medaljen skulle graveras av "den nu i Paris vistande utmärkt skicklige svenske artisten Salmson", det vill säga Johan Salmson. För att kronprinsparets porträtt skulle bli så lika originalen som möjligt önskade fullmäktige, att "tjenliga modeller måtte här på stället förfärdigas för att till sculpteuren blifva öfversände".

Ehrenheim avgick som bankofullmäktiges ordförande i och med att den framstående ekonomen kontraktsprosten greve Fredrik Bogislaus von Schwerin – känd framför allt som mannen bakom 1830–1834 års realisation – blev fullmäktigt. Schwerin anmälde den 15 januari 1824, att kronprinsen hade samtyckt till modelleringen; Schwerin hade då anmodat skulptören professor Erik Gustaf Göthe att åta sig modelleringsarbetet. – Göthe erhöi sedermera den 1 juli som arvode för två gipsmedaljonger med kronprinsens resp kronprinsessans bröstbilder 200 riksdaler banko samt för emballage och transport till Paris 15 rdr b:o.

Salmson förklarade i brev till Schwerin den 8 maj 1824, att han var villig att leverera stampar till bröllopsmedaljen i enlighet med en honom tillsänd skiss sex månader efter modellernas ankomst till Paris för en summa av 2 500 francs, fraktkostnaden till Sverige oberäknad. Han var också villig att ansvara för 250

avtryck i vilken metall som helst, men yttrade den önskan, att präglingen skulle ske i Paris, så att han själv kunde övervaka behandlingen av stamparna. Vid prägling i Paris skulle avtrycken vinna betydligt i utseende. Kostnaden skulle bli per medaljexemplar: i guld cirka 550 francs, i silver cirka 30 francs och i brons cirka 3 francs. Myntet i Paris skulle ansvara för halten 916 tusendelar fint guld resp 950 tusendelar fint silver.

Bankofullmäktige beslöt den 3 juni 1824 att anta Salmsons villkor ävensom att de för utdelning avsedda medaljexemplaren skulle präglas i Paris; Schwerin underrättade Salmson om beslutet.

Tiden gick emellertid utan att Salmson lät höra av sig. Ständernas bankorevisorer klandrade dröjsmålet med präglingen av bröllopsmedaljen. Vid bankofullmäktiges sammanträde den 22 december 1825 berättade Schwerin, att han hade skrivit till "professoren Pasch" och bett honom att hos Salmson fråga efter de utlovade medaljstamparna. Med "professoren Pasch" måste avses den framstående kemisten Gustaf Erik Pasch. Det framgår inte av fullmäktiges protokoll, om denna påstötning gav något resultat.

Ett år senare, den 21 december 1826, berättade Schwerin, att svenska ministern i Paris greve Gustaf Löwenhielm hade meddelat, att Salmson hade anmält, att graveringen av stamparna till bröllopsmedaljen nu hade hunnit så långt, att anstalt snart borde fogas om präglingen och om utanordnande av erforderliga medel därtill. Bankofullmäktige utanordnade inga medel, men en av

fullmäktige, Stockholmsgrosshandlaren Hans Niklas Schwan, ställde privat ett kreditiv till förfogande för Löwenhielm, som lovade att sköta utbetalningarna för medaljen "efterhand och i den mohn behovet kräfd".

Det visade sig, att bankofullmäktiges försiktighet var motiverad. Den 10 maj 1827 anmälde Schwerin, att Salmson uppgavs ha rest från Paris "utan att hafva fullbordat den åtagne graveringen och utan att det förnärvarande vore känt hvar han sig uppehölle". Det framhölls redan vid detta sammanträde, att fullmäktige borde vända sig till någon annan gravör för att få arbetet med bröllopsmedaljen utfört "och ansågs medailleuren Loos i Berlin vara den, som i anseende till ådagalagd skicklighet och accuratesse helst borde erhålla ett sådant förtroende". Först måste banken emellertid bli av med förbindelsen med Salmson.

På Schwerins förfrågan meddelade Löwenhielm i brev den 15 juni 1827, att banken omöjligt kunde förvänta några stampar från Salmson inom de närmaste 2 à 3 månaderna. Bankofullmäktige uttalade den 5 juli, att kontraktet med Salmson kunde betraktas såsom uppsagt och att de nu kunde överlämna arbetet med bröllopsmedaljen till Loos.

Schwerin hade redan dessförinnan under hand tagit kontakt med Loos. Vid bankofullmäktiges sammanträde den 17 maj anmälde han, att han hade tagit reda på av Göthe, "det ett exemplar af hvardera medaillonerna när som helst hos honom vore att tillgå". Vidare hade Schwerin dragit försorg om "att en esquisse-ritning öfver medaljen tillika med ett utdrag af kongl. vitterhets akademien beskription derå blifvit öfverskickade till medailleuren Loos i Berlin med anmodan, att han ville uppgifva sina vilkor och inom hvad tid han skulle kunna lofva arbetet färdigt, i den händelse att hans åtgärd dervid kunde komma att anlitas".

Schwerin reste sedermera själv ner till Berlin för att förhandla med Loos och kunde den 24 juli skicka upp ett av Loos uppgjort kontraktsförslag. Bankofullmäktige beslöt den 2 augusti 1827 att låta Schwerin sluta kontraktet med Loos. För graveringen av stamparna till bröllopsmedaljen begärde Loos 150 friedrichsd'orer; fullmäktige önska-

de, att Schwerin skulle försöka för-
må Loos att pruta på detta. Full-
mäktige ansåg, att banken skulle lå-
ta prägla 7 medaljexemplar i guld, 50
i silver och 25 i brons samt därefter
själv överta stämparna såsom sin
tillhörighet, "under medgifven rät-
tighet för Berlinska Mynt Verket att
för eget behof dermed afprägla 25
exemplar".

I kontraktprojektet föreslogs, att
varje guldexemplar skulle innehålla
40 dukater och varje silverexemplar
6 lod fint silver. Fullmäktige lät väga
några medaljer i bankens myntkabi-
nett och fann, att med det föreslagna
ädelmetallinnehållet skulle bröl-
lopsmedaljen "ingalunda blifva ring-
are utan fastmer något betydligare"
än de medaljer, som ständerna
tidigare hade låtit slå på bankens be-
kostnad.

Till Loos översändes det av vit-
terhetsakademien lämnade och av
kungen gillade medaljförslaget
"med bifogad ritning öfver fränsidan
deraf". Vidare översändes två nya
gipsmedaljonger, med kronprinsens
resp kronprinsessans bröstbild; för
dem erhöll Göthe 6 rdr 32 sk. b:o
stycket.

Vid bankofullmäktiges samman-
träde den 30 augusti anmäldes, att
Schwerin hade lyckats förmå Loos
att pruta ner arvodet för gravering
av stämparna till bröllopsmedaljen
till 125 friedrichsd'orer. "hvarvid
han icke destomindre iklädt sig all
risque för den möjliga händelse, att
den ena eller andra stämpeln skulle
vid präglingen brista sönder". Den
20 september anmäde Schwerin, att
Sveriges chargé d'affaires i Berlin
kammarrherre Bernhard Rosenblad
hade skickat över det av Loos un-
dertecknade kontraktet. Rosenblad
hade nämnt, att Loos hade "ansett
modellteckningen till reversen alt-
för fattig för att kunna göra önskad
verkan"; han ville bland annat göra
den ändringen, "att himmelstecken
uttrycktes i stället för med de
astronomiska teknen med allehanda
mythologiska figurer", och lovade
sända en förslagsritning.

Det fortsatta dröjsmålet med bröl-
lopsmedaljen klandrades av stän-
dernas bankorevisorer den 14 de-
cember 1827. Vid bankofullmäkti-
ges sammanträde den 20 december
redogjorde Schwerin för en rad nya
besvärigheter. Inte förrän i novem-
ber hade han fått den av Loos utlo-
vade förslagsritningen till medaljens
fränsida; den föreslagna ändringen

måste först vederbörligen gillas av
kungen; detta hade nu skett och så-
lunda "är denna project ritning nu
färdig att återsändas till Berlin", yt-
rade Schwerin. Värre var, att gips-
medaljongen med kronprinsessans
bröstbild hade gått sönder under
transporten. Loos hade försökt att
reparera den och nu skickat över en
"profmodell", men resultatet hade
inte blivit lyckat. Schwerin hade
därför vänt sig till den framstående
porträttmålaren professor Fredrik
Westin, som hade lovat honom sitt
biträde men inte kunde ta itu med
uppgiften förrän i januari. Fullmäk-
tige beslöt, att den vederbörligen
gillade projektritningen till fränsi-
dan skulle skickas till Berlin, "så att
hr Loos åtminstone kunde göra bör-
jan med medaljens fränsida, hvars
gravering sannolikt kommer att
fordra det drygaste arbetet".

Men den 20 mars 1828 måste
Schwerin meddela bankofullmäkti-
ge, att Loos hade skrivit och sagt,
att han "med otålighet väntade" att
få tillbaka den översända "profmo-
dellen" tillika med den profiliriting
till kronprinsessans porträtt, som
Westin skulle utföra. Westin hade
emellertid "oaktadt flere påminnel-
ser, gifne löften och anmälde up-
skof" inte avlämnat den utlovade
ritningen. Schwerin var nu inne på
tanken att låta skicka modellen till
Berlin i befintligt skick, "ehuru med
äfventyr att anletsdragets likhet ej
blefve så fullkomlig, heldre än att
härmed ytterligare skulle draga på
tiden". Övriga bankofullmäktige an-
såg emellertid, att bankosekreter-
aren "ännu några gånger" skulle be-
söka Westin och söka förmå honom
att fullgöra sitt åtagande.

Dessa förnyade påstötningar
tycks inte ha haft full effekt. Till
bankofullmäktiges protokoll den 5
juni anmäde bankosekreteraren,
"att en esquisse-ritning af hennes
kongl. höghet kronprinsessans pro-
fil, hvilken professoren Westin ge-
nom inträffad sjukdom funnit sig
hindrad att efter önskan och åtagan-
de achevera, icke desto mindre blif-
vit i dess varande skick afsänd för
att jemte den från medailleuren
Loos hitskickade prof-medajllon
komma bemålde medailleur tillhan-
da".

Det bör ha varit med stor tillfreds-
ställelse, som bankofullmäktige den
25 september 1828 tog del av ett
brev från Rosenblad med tillkänna-
givande att stämparna till bröllops-

medaljen var färdiga. Loos hade för
Rosenblad framhållit "nödvändig-
heten af en större vigt åt medaillerne
än först bestämt varit". Fullmäktige
hade - som har nämnts här ovan -
bestämt, att varje guldexemplar
skulle väga 40 dukater och varje sil-
verexemplar innehålla 6 lod fint sil-
ver, men de fann nu lämpligast att
öfverlämna åt Loos "att sjelf bestäm-
ma den efter medaillens beskaffen-
het mäst tjenliga och erforderliga
vig". Fullmäktige begärde samti-
digt, att de rekvirerade 7 guldex-
emplaren skulle präglas först och att
de "uti passande etuier inlagde"
skulle skickas till Stockholm så
skyndsamt, "att de före den blifvan-
de riksdagens början för herrar full-
mäktige kunde vara att tillgå".

Till bankofullmäktiges protokoll
den 16 januari 1829 antecknades, att
fullmäktige den 6 i samma månad
hade öfverlämnat exemplar i guld av
bröllopsmedaljen till kungaparet
och till kronprinsparet ävensom till
de små prinsarna Karl och Gustav,
sammanlagt sex guldexemplar.
Schwerin avlämnade avskrift av si-
na då hållna tal att förvaras bland
fullmäktiges inkomna handlingar;
även de kungliga personernas svars-
tal bands in där. Prinsessan Sofia
Albertina hade av sjukdom varit
hindrad att ta emot fullmäktige.

Prinsessans sjukdom varade hela
våren och den 17 mars 1829 dog hon.
Emellertid hade kronprinsparet den
21 januari samma år fått sin tredje
son, Oskar, och bankoutskottet be-
stämde den 4 april på bankofullmäk-
tiges förfrågan, att det för prins-
essan Sofia Albertina avsedda guldex-
emplaret av bröllopsmedaljen skulle
lämnas till prins Oskar.

Bankoutskottet bestämde den 8
januari 1829, att silverexemplar av
bröllopsmedaljen skulle öfverlämnas
till rikets herrar, till de svenska och
norska statsråden och till ständens
talmän vid 1823 års riksdag samt till
universiteten i Uppsala, Lund och
Kristiania, kungl. myntkabinettet,
bankens myntkabinett och vitter-
hetsakademiens sekreterare. Vidare
skulle ett mindre antal exemplar i
silver och brons säljas till allmänhe-
ten; priset för dessa bestämdes den
7 juli av bankofullmäktige till 17 rdr
b:o för silverexemplar och 2 rdr 16
sk. b:o för bronsexemplar. En ledamot
av bankoutskottet, grosshand-
laren i Kristianstad, titulära kom-
merserådet Jöran Cronius, anhöll
den 8 januari att få köpa ett exemp-

Ill. 10. Rikets ständers medalj till minne av kronprins Oskars förmåning år 1823. Beskriven av B E Hildebrand: Oskar I nr 7. I Kungl. Myntkabinettet. Foto Nils Lagergren, ATA.

lar i guld, vilket beviljades av utskottet; för det fick Cronius betala 328 rdr 20 sk. 6 rst. b:o.

Till bankofullmäktiges protokoll den 7 juli 1829 anmäldes, att stamparna till bröllopsmedaljen hade anlant från Loos.

Vi återger här intill ständernas

medalj i anledning av kronprins Oskars och kronprinsessan Josefinas bröllop i dess slutliga utformning (Ill. 10). I stället för de av Rutström föreslagna astronomiska tecknen för stjärnbilderna på fransidan har Loos satt in verkningsfullare symboliska figurer. Helios, sol-

guden, kör i fyrspann över ekliptikan; han befinner sig just över Kräftans tecken. Till vänster om Kräftan ser vi på ekliptikan Oxen och Tvilningarna, till höger Lejonet och Jungfrun.

En hjältinna i Colombia

Av Ian Wiséhn

År 1841 blev svensken Peter (Pedro) Nisser (1799–1878) under en ridfärd mellan Sonsón och Medellín i Colombia attackerad av ett antal rebeller, som tillhörde det revolutionära partiet "Los Colorados" ("De Färgade"). Nisser blev tagen till fånga och placerad i fängelse i den lilla orten Rio Negro.

Peter Nisser hade, efter utbildning till bergsingenjör, i Sverige haft en tjänst som bokhållare vid Fin-

spångs bruk då han år 1824 fick ett erbjudande att delta i en expedition till Colombia i Sydamerika för att starta guldbrytning. Liksom många av sin samtid betraktade Nisser Sydamerika som det stora framtidslandet. Gruvan där Nisser och flera andra svenskar kom att arbeta kallades "Oscarsberg". Till en början gick allt bra och många, framförallt briter, satsade stora summor i företaget. Men efter det att en från Storbritannien utskickad expert på gruvdrift kommit hem igen dämpades entusiasmen betydligt.

År 1836 deltog Nisser i en rysk pristävling rörande sättet att upptäcka och bearbeta guldsanden i Ryssland. Nisser vann inte penningpriset men fick dock den guldmedalj som kejsaren beviljade utlänningar för nyttiga upptäckter. Medaljen i förgylld brons finns fortfarande i familjen Nissers ägo. En galvanoplastisk kopia överlämnades även till Nisser, något som är intressant, då "detta var ett bland C. A. Brolings första försök, då han anbragte galvanoplastiken vid Bankens Sedel-

Pedro Nisser, 1820-talet. Akvarell av okänd. Reprofoto Juri Tamsalu, KMK.

Mynthandeln TICALEN

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg Tel: 031-20 81 11

Köper Säljer Värderar

Svenska och utländska mynt, polletter och övrig numismatika –
Rejäl behandling garanteras.
Öppet fredagar 16–18
lördagar 09–14

Medlem av Sveriges Mynthandlars
Förening

tryckeri, af honom uttänkt och bragt till fullkomlighet" (Nissers självbiografiska anteckningar 1877, Göteborgs stadsbibliotek).

Peter Nisser skrev ett flertal bergsvetenskapliga skrifter. Han var också en duglig kartograf och skrev den första arkeologiska avhandlingen om Colombia, *The first technical use of Gold by the aborigines of South America* (1859).

Tillbaka till äventyret igen. Då Nissers hustru Maria de Martínez (med vilken han gift sig 1831) fick höra talas om makens hemiska öde beslutade hon sig raskt för att befria honom, kosta vad det kosta vill. Några dagar därefter kunde invånarna i Sonsón se tre ryttare rida in i staden. "En av dem är en smärt gestalt med kvinnligt utseende, klädd i gula och blå färger och med ett rött band kring hatten med devisen 'Morir por la Patria, es la primera virtud' (Att dö för Fäderneslandet, är den största dygd)." Detta var fru Nisser och hennes två bröder. Senare höll hon på torget ett flammande tal till den "nyfiket ditströmmande publiken" och uppmanade den att med henne bekämpa rebellerna, "Los Colorados". Flera unga män anmälde sig som frivilliga och snart hade fru Nis-

ser en liten "armé" på närmare tvåhundra man. För att leda denna armé lyckades hon få tag i en duglig officer och en del vapen, dock ej tillräckligt för att möta "Los Colorados", vilka i antal utgjorde 800 man.

Man beslutade sig för att invänta motståndarna på en strategiskt välbelägen plats, Salamina, som låg på gränsen till högslätten och en närliggande ravin. Landsvägen gick förbi denna plats och där skulle även "Los Colorados" marschera fram. För att lyckas med en överrumpling måste Maria Nissers lilla styrka ta sig till Salamina i största hemlighet. Genom oländig terräng, på småvägar under hållregn, över strida floder och genom nästan obebodda trakter tågade man nattetid till Salamina. Hela tiden var Maria Nisser med och "uppmuntrade sina kamrater med ord och föredöme". Väl framme grävde man ner sig och byggde provisoriska mindre befästningar på strategiska ställen.

Under en brinnande sol marschade "Los Colorados" fram på vägen. Plötsligt träffades ett flertal män av gevärskulor. Panik utbröt och många försökte ta sig nedför ravinerna men misslyckades. Det var svårt för "Los Colorados" att i

tryckande värme anfalla de uppe i bergen skyddade trupperna vilka hela tiden eldades till kamp av Maria Nisser. Männen ur "Los Colorados" tvingades att kapitulera, vilket fick till resultat att ordningen i landet i stort sett återställdes. Peter Nisser och andra politiska fångar frigavs ur fängelset.

Nisser skyndade till Medellín där han fann sin hustru omgiven av de segrande trupperna. Händelseförloppet har skildrats av Axel Paulin i *Svenska öden i Sydamerika* (1951), ur vilken citaten är hämtade.

Regeringen i landet var mycket tacksam för att "Los Colorados" hade nedkämpats. Man lät slå en medalj att utdelas till de i kampanjen delaktiga patrioterna. Första exemplaret tilldelades fru Nisser.

Medaljen slogs i guld i två sammanfogade delar och har på åtsidan 21 carréslipade smaragder längs ytterkanten. Innanför ett pärlband läses: *Maria Mart - z de Nisser del Congreso de la N. Granada*. I mittpartiet en konstfullt formad banderoll med devisen LIBERTAD I ORDEN (Frihet och ordning).

På fransidan pryds ytterkanten av en krans av lagerblad och av ett pärlband skild från texten VENCEDO-

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

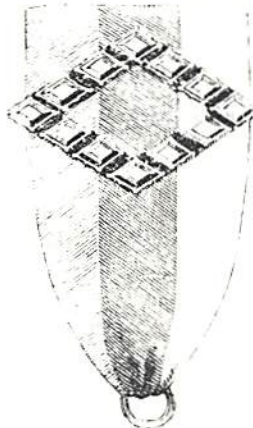
Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Tapperhetsmedaljen avbildad i Svensk Familje Journal 1874. Bilden visar att även bandet ursprungligen var dekorerat med ädelstenar.

RA/EN SALAMINA/EN 5 DE MAYO/DE 1841./AMM. (Segrarinnan vid Salamina den 5 maj 1841. AMM=Ana Maria Martinez).

Det mycket slitna och blekta bandet har färgerna rött, blått och vitt.

Smaragderna har granskats av Lars Fleming, Atelier Borgila AB, Stockholm. Fleming anser dem vara av god kvalitet men enkelt slipade.

Maria Martinez de Nisser avled i Medellin 1872, sextio år gammal. Peter Nisser överlämnade året därpå medaljen till Kungl Myntkabinetet i Stockholm, där den har inv nr 5001.

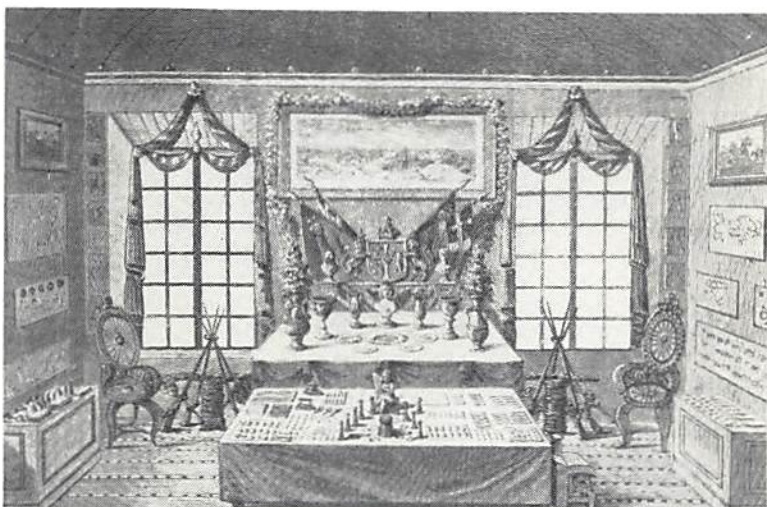
Nisser var en av de främsta bakom den svenska industriutställningen i Bogotá 1875, den första svenska industriutställningen i Sydamerika. Föremålen var utvalda och ordnade av Nisser. Den colombianske affärsmannen jurdr Nicolas Pereira Gamba lät för 700 kr iordningställa silver- och bronsmedaljer, som graverades av A Salmson i Stockholm och vars inskriptioner Nisser fick godkända av Vitterhetsakademien innan han for hem till Colombia. (B E Hildebrand, del II, Oscar II nr 11).

Litteratur:

Paulin, Axel, Svenska öden i Sydamerika, Stockholm, 1851.

Selling, Olof, Pedro Nisser, 1799–1878, Tekniska Museets årsbok Daedalus, 1962.

Nisser, Rosa, Guld och gröna skogar, Stockholm, 1939.

Interiör från den svenska industriutställningen i Bogotá år 1875. Träsnitt i Ny Illustrerad Tidning 1875. Reprofoto Juri Tamsalu, KMK.

Medalj att utdelas till prästägarna vid den svenska industriutställningen i Bogotá 1875. Foto Juri Tamsalu, KMK.

Bilderna på omslaget:

Till höger den medalj (guld och smaragder) som Nueva Granada (Colombia) tilldelade Ana Maria Martinez Arango (1812–1872) för tapperhet under slaget vid Salamina 1841. Numera förvarad i Kungl. Myntkabinetet. Bredvid hennes porträtt av okänd konstnär. Foto: Juri Tamsalu, KMK.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

Sveagruppen utökar och omorganiserar

Från 1 januari 1983 ingår Hirsch Mynthandel AB som dotterföretag inom Sveagruppen.

Från samma datum koncentreras hela gruppens numismatiska avdelning till Hirsch Mynthandels lokaler på Malmskillnadsgatan 29, Stockholm. Affären på Stureplan 4, Stockholm, blir i fortsättningen huvudsakligen frimärkshandel.

Myntavdelningen kommer i fram-

tiden att i större utsträckning satsa på antika och utländska mynt. Man planerar för utgivning av kvartalsprislistor för i huvudsak svenskt material och separata listor över medaljer, ordnar, utländska sedlar samt aktiebrev.

Tänkt är också att årligen genomföra två vanliga auktioner och en s k "mail bid" auktion.

T.St.

Kristna symboler på medeltida svenska mynt

Av Rolf Sjöberg

På kejsar Konstantin den stores tid i början av 300-talet blir kristendomen Romarikets officiella religion. Under de följande århundradena börjar kristna motiv och symboler uppträda allt oftare på mynt. Efter Västroms fall år 476 är främst det mäktiga, kristna Bysantinska riket bärare av det kristna arvet, och kristna motiv på mynten är regel. I samband med Islams frammarsch på 600-talet och århundradena därpå efter försiggår ett formligt propagandakrig mellan den islamska och kristna religionen, där faktiskt mynten spelar en av huvudrollerna.

I Europa intar den kristna religionen en oerhörd viktig plats i människans vardag – religionen betydde allt. Jordelivet var bara en förberedelse till det eviga livet. Det var hårt och strävsamt, men belöningen väntade i himlen.

Kulturellt spelar också kristendomen en betydelsefull roll. All lärdom samlas i de många klostrens stora bibliotek. Universitet grundas. Mäktiga, vackra katedraler bygges. Kyrkokonsten når sin höjdpunkt. De första hospitalen inrättas.

Samtidigt göres många materiella framsteg; uppfinningar som väderkvarn, mekanisk såg, fönsterglas, glasögon, slussportar i kanaler, krut, mekaniska ur för att nämna några – och sist, på tröskeln till renässansen, boktryckarkonsten.

De europeiska medeltidsmynten bär så gott som alltid kristna motiv och symboler av något slag, och kyrkan kom själv att spela en stor monetär roll genom alla biskopliga utmyntningar som förekom. Det är därför ganska naturligt att det även på de svenska mynten kom att finnas kristna symboler.

Redan våra första mynt, nämligen Olof skötkonungs från Sigtuna – Sigtuna Dei, som det står på några av dem – från åren före år 1000, bär den vanligaste kristna symbolen – korset – som sedan löper som en "röd tråd" genom hela medeltidens svenska myntväsen. Mynten är av silver och med engelsk förebild, slagna av importerade engelska myntmästare (fig. 1). I vinklarna på

det dubbellinjiga korset står det förklarande ordet C-R-V-X.

Efter Olofs död omkring år 1022 fortsatte hans son Anund Jakob myntpräglingen. Mycket tyder på att det förelåg ett längre avbrott i utmyntningen mellan de bägge regenterna. Ingen av Olofs myntmästare tjänstgör för Anund. Även på Anunds mynt – som också är präglingsringar med engelsk förebild – förekommer korset. På ett av mynten med förvirrad åtsideinskrift utan likhet med namnen Anund eller Knut – Danmarks och Englands konung, som också enligt en inskrift slagit mynt i Sigtuna – förekommer motivet Agnus Dei – Guds lamm (fig. 2). Agnus Dei-motivet förekommer tidigast på sällsynta mynt från slutet av Ethelred II:s regering (1009), senare även på danska efterpräglingar. Motivet återkommer längre fram på de gotländska mynten.

Efter Anund Jakobs död ca 1050 upphör myntningen helt av okänd anledning och ligger sedan nere i över 100 år. Först i mitten av 1100-talet upptages myntningen på nytt, men nu på det ekonomiskt betydelsefulla Gotland, som då intog en mycket självständig ställning gentemot det övriga Sverige. Mynten ser nu helt annorlunda ut; små och mycket tunna silverpenningar. Det präglas med tiden åtskilliga olika typer. Fig. 3 visar en typ med en kyrkgavel på framsidan, ett motiv som återgår på nederländska prototyper.

Senare typer visar bl a olika typer av kors, ofta med bokstäver i vinklarna som tex A-O-B-R, E-N-S-S, B-B-B-B, R-R-R-R osv (fig. 4). Vad dessa bokstäver betyder är mycket oklart. Betyder de överhuvudtaget något, eller är de kopierade från utländska, främst tyska förlagor?

En annan gotländsk typ (fig. 5) visar en triangel, i vilken man kan läsa P, B eller W. W torde stå för Wisby, men vad betyder P och B? Triangeln är ju också en kristen symbol, som står för Treenigheten; Fadern, Sonen och den Helige Ande. Finns något speciellt syfte med triangeln eller är det bara en slump?

I slutet av 1100-talet återupptages

myntningen även i det övriga Sverige på initiativ av Knut Eriksson (1167–96), en av Sveriges mest betydelsefulla medeltida regenter och Erik den heliges son. Säkerligen var det i hög grad kung Knut själv som lanserade fadern som helgon för att stärka sin egen position i landet gentemot den rivaliserande sverkerska ätten. Mynten är även här helt annorlunda än tidigare; små och tunna, präglade på endast en sida, sk brakteater.

Fig. 6 visar ett mycket gåtfullt mynt med den besynnerliga inskriften VIA (IVA), vilken har orsakat åtskilligt huvudbry bland forskarna och givit upphov till många tolkningsförslag. Bilden föreställer en krönt konung med en liljespira i ena handen och ett kyrktorn i den andra – med största sannolikhet åsyftande S:t Erik av skäl som jag redovisar närmare i en annan uppsats i tidsskriften *Forvännan*. Vad mera är; den torde vara den äldsta framställningen överhuvudtaget av vår helgonkonung – 1180-talet enligt fyndens vittnesbörd.

Något yngre är nästa mynt (fig. 7). Här möter vi något för Sverige mycket sällsynt, men på kontinenten desto vanligare. Myntet är nämligen slaget för ärkebiskopen i Uppsala, som under en tid runt år 1200 hade mynträtt. Det visar ett framvänt biskopshuvud i mitra och till höger en kräkla.

Även nästa mynt (fig. 8) är präglat för ärkebiskopen. Bilden föreställer en kräkla, omsluten av en hand.

Fig. 9 visar ytterligare ett mynt, präglat för ärkebiskopen – ett kors, i vars vinklar läses A-R-O-S = Östra Aros (Uppsala). Av detta mynt finns ytterligare typer, dels med punkter i korsvinklarna, dels överlagd biskopsstav (kräkla).

Nästa mynt, (fig. 10), är ungefär samtida, ca 1200–1225, men av mindre storlek och hälften av vikten, således slaget enligt gotländsk mynträkning i Lödöse. Det visar bilden av en byggnad med kors över, flankerad av halvmåne och stjärna. Bilden kan närmast tolkas som en kyrka – eller är det himmelrikets port?

Även nästa mynt (fig. 11) är slaget i Lödöse och ungefär samtida. Bilden föreställer en fågel med utsträckt vingar – måhända den Helige Andes duva?

Upprörskonungen Knut låniges (1229–1234) mynt är alla utomor-

Fig 1

Fig 2

Fig 3

Fig 4

Fig 5

Fig 6

Fig 7

Fig 8

Fig 9

Fig 10

Fig 11

Fig 12

Fig 13

Fig 14

Fig. 1. Penning, Olof skötkonung, LL 16a. (Hänvisning här och nedan enligt Lars O. Lagerqvist, Svenska mynt under vikingatid och medeltid jämte gotländska mynt, Stockholm 1970. Samtliga fotografier N. Lagergren ATA, utom 4, som tagits av J. Tamsalu, KMK. Skala 1:1 då ej annat anges.) På fränsidan ett kors med bokstäverna C-R-V-X (latin = kors) i korsvinklarna. Fig. 2 Penning, Anund Jakob, LL 18. Agnus Dei (Guds lamm) på åtsidan, kors på fränsidan. Fig. 3 Gotländsk penning, LL XX:1a, fränsidan. Kyrkomotiv. Fig. 4 Gotländsk penning, LL XXII:2a, åtsidan. Kors med bokstäver i korsvinklarna. Fig. 5 Gotländsk penning, LL XXII:4d, åtsidan. Triangel (= Treenigheten?) med W (= Wisby?) i centrum. Fig. 6 Uppsalabrakteat, LL IA:1a. Krönt konung med kyrktorn och liljespira (korsfararens igenkänningstecken) samt bokstäverna VIA (IVA), föreställande Erik den helige, troligen präglad för sonen Knut Eriksson eller ärkebiskopen i Uppsala. Den äldsta framställningen av Sveriges helgonkonung och skyddspatron. Fig. 7 Uppsalabrakteat, LL IB:2, präglad för ärkebiskopen. Biskopshuvud i mitra, till höger en kräkla. Fig. 8 Uppsalabrakteat, LL IB:1a, präglad för ärkebiskopen. Kräkla, omsluten av en hand. Fig. 9 Uppsalabrakteat, LL IB:4, präglad för ärkebiskopen. Ett kors, i vars vinklar bokstäverna A-R-O-S = Östra Aros (Uppsala). Fig. 10 Lödösebrakteat, LL XII:6a. Byggnad med ett kors över, flankerad av halvmåne och stjärna – himmelrikets port? Fig. 11 Lödösebrakteat, LL XII:5. Fågel med utsträckt vingar – den Helige Andes duva? Fig. 12 Brakteat präglad för upprorskonungen Knut länge, LL IV A:5. Lilja – symbolen för renhet, fromhet. Marias symbol. Fig. 13 Brakteat, Knut länge, LL IV A:7. Ros – symbolen för Kristi och martyrernas blod. Fig. 14 Örtug, Albrekt av Mecklenburg, Silvberget? LL 9b. På åtsidan sveasköld på kors. De tre kronorna symboliserar de heliga tre konungar.

Fig 15

Fig 16

Fig 17

Fig 18

Fig 19

Fig 20

Fig. 15 Penning, Magnus Eriksson smek, LL XXVII:9b, fränsidan. Tre motställda kronor med ett (bakvänt) S i mitten. Skala 2:1. Fig. 16 Gote, Visby, LL XXXV:1a, åtsidan. Liljebuske – Marias och tyskarnas symbol. Fig. 17 Samma gote, fränsidan. Guds lamm med fana – gutarnas symbol. Fig. 18 Örtug, Erik av Pommern, Västerås, LL 7, fränsidan. A lagt på kors – ett Ave Maria-monogram? Fig. 19 Örtug, Sten Sture d.ä., Stockholm, LL 1. På åtsidan Erik den helige. Fig. 20 Stormynt, Sten Sture d.y., Stockholm, LL 1c, åtsidan. Erik den helige i riddarrustning med svärd (martyrredskapet) och riksapple.

dentligt sällsynta. Med hänsyn till hans korta regering uppvisar de en anmärkningsvärd mängd olika bildmotiv, varav några har klart kristna symbolvärden. Fig. 12 visar en lilja, renhetens och Marias symbol, mer om detta senare, medan fig. 13 visar en ros – Kristi och martyrernas blod.

Med tiden uppstår ett behov av större, mer praktiska mynt, och på 1360-talet inför därför kung Albrekt av Mecklenburg örtugmyntet efter hanseatisk förebild. Fig. 14 visar ett sådant mynt, måhända präglat i Silvberget i Dalarna. På åtsidan läses ALBERTVS REX – kung Albrekt – och på framsidan MONETA SWECIE – svenskt mynt. Här finner man en sveasköld lagd på det kristna korset. Det var fö Albrekt som införde de tre kronorna i dess nuvarande utformning i Sveriges vapen. Tidigare förekom tre motställda kronor på Magnus Erikssons penningar, fö SNF:s emblem (fig. 15). Man anser att de tre kronorna åsyftar de heliga tre konungar, som uppvaktade Jesusbarnet med guld, rörelse och myrra.

Jesu moder – Maria – träder också fram inför oss genom några mynt. Ett har redan nämnts (fig. 12). Ett annat mynt stammar från 1300-talets Visby, som alltmer börjar framstå som en av Hansans viktigaste städer. Med tiden sker här en betydande inflyttning av tyska köpmän och hantverkare. Fig. 16 visar åtsidan av en gote, Gotlands motsvarighet till örtugen. Här avbildas en liljeväxt – Marias symbol, men också tyskarnas. Liljan symboliserar som nämnts renhet, fromhet.

På den andra sidan av myntet (fig. 17) framträder gutarnas egen symbol – Guds lamm. Med tiden kom man att avbilda lammet med blod rinnande från halsen ned i en kalk stående på marken, personifierande offerlammet.

Fig. 18 visar – för att återgå till Maria – ett mycket sällsynt mynt, en örtug slagen i Västerås (Västra Aros) för Erik av Pommern. Vi ser här ett A lagt på ett kors – uppenbarligen ett AVE MARIA-monogram. Runt myntet utläses MONETA AROSIENSIS, dvs mynt från Västerås.

Under hela medeltiden intar de många helgonen en utomordentligt viktig plats i människornas vardag. De var medeltidsmänniskans tröst och även föredöme. Varje helgon hade sin bestämda dag i almanackan, som vederbörligen firades, och helgonreliker var mycket dyrbara ting, som värdades ömt i särskilda skrin (relikvarier) och ansågs ha en undergörande förmåga. Till helgongravarna vallfärdade människor i stora skaror. Vårt internationellt mest kända helgon är den heliga Birgitta av Vadstena, men en särställning i landet intar dock Erik den

helige, eller Erik Jedvardsson, som var hans rätta namn. Jag har redan nämnt den allra första framställningen av honom (fig. 6).

Under 1300-talet kom S:t Erikskulten att spela en allt viktigare roll och under unionstiden blev S:t Erik även en politisk symbol för svenskarna i kampen mot danskarna – eller rättare för unionsfienderna i kampen mot unionsvännerna. Fig. 19 visar en örtug från Sten Sture den äldres tid med S:t Eriks bild.

När vårt första stormynt – "Sturemarken" – präglas under Sten Sture den yngre år 1512, och medeltiden lider mot sitt slut, kommer även här S:t Erik att avbildas, nu iförd riddarrustning med svärd och riksäpple som attribut (fig. 20). Hans helgonattribut är annars också liljespira och kyrktorn (ciborium).

Ovanstående sammanställning av kristna symboler på mynt gör inte anspråk på att vara fullständig. Tvärtom förekommer en mängd andra myntmotiv, som alla utgör kristna symboler – lejon, stjärnor, fåglar, torn, svärd, segerfana för att nämna några. Avsikten med denna skrift är i stället att i all anspråkslöshet berätta om en mycket intressant företeelse i vår mynthistoria, som visar den kristna religionens oerhörda betydelse för människorna i vårt land under en för länge sedan svunnen tid – men också om ett synnerligen givande samlingsområde. Medeltidens stora rikedom på symboler är ett kännetecken på den tidens tänkande, som strävade efter att lyfta sig över det världsliga, gripbara. När konsten icke kan reellt framställa en sak, tar man till sinnebild, antydningen, symbolen.

För vidare studier hänvisas – förutom till Lars O. Lagerqvist, Svenska mynt under vikingatid och medeltid jämte gotländska mynt, Stockholm 1970 – till Oscar Doering, Kristna symboler, Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 1939 samt till Rolf Sjöberg, Kristna symboler på medeltida svenska mynt, tryckt i Julhälsning till församlingarna i Ekerö pastorat, Ekerö 1981.

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13–17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Basutställningar: Svenska mynt från alla tider; svenska besittningar (tillfälligt stängd); all världens mynt; medaljkonstens historia och svensk historia i medaljform. Tillfälliga utställningar: Antika mynt med andra ögon Obs! Utställningen speciellt tillrättalagd för synskadade. T o m 31 mars 1983: Gustav II Adolf 1632–1984. Obs! Under tiden 28 febr. till 8 april hålls museets tjänstelokaler stängda. Under denna tid kan inga besök tas emot. Obs! Utställningarna öppna som vanligt.

Museet:

Tisdag–söndag 11–16
Måndag stängt
Besöksstid: tisd 13–16
Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel: 08-63 07 70

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

SVERIGES RIKSBANKS JUBILEUMSSEDEL ÅR 1968

Av TORGNY LINDGREN

Fig. 1. Jubileumssedelns framsida. Foto (liksom fig. 4): Sveriges Riksbank.

Rikets Ständers Bank grundades år 1668; dess namn är sedan år 1867 *Sveriges Riksbank* (MYNTKON-TAKT 1981 nr 8, s. 165).

Riksbanken kunde sålunda år 1968 hugfästa 300-årsminnet av sin tillkomst. Detta skedde bland annat på det sättet, att banken gav ut en jubileumssedel å 10 kronor. Kungl. maj:ts kungörelse om denna sedel utfärdades den 10 maj 1968 (Svensk Författningssamling 1968 nr 128). Sedeln började lämnas ut i allmänna rörelsen den 15 maj 1968.

Jubileumssedeln har samma dimensioner som de ordinarie sedlar å 10 kronor, som riksbanken har gett ut sedan år 1965, nämligen längd 120 mm och bredd 68 mm (Torgny Lindgren, *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*, Sthlm 1968, s. 191, ill. 114).

På jubileumssedelns framsida (fig. 1) är en del, motsvarande cirka en fjärdedel av sedelns yta, ytterst till vänster avgränsad och bildar vad som i kungörelsen kallas "talong".

Uptill på sedeln och sträckande sig över sedelns hela längd, sålunda också över "talongen", läses texten SVERIGES RIKSBANK 1668-1968.

På högra delen av tryckytan synes

Fig. 2. J. C. Hedlingers medalj för Rikets ständers bank 1729. Kungl Myntkabinetet. Foto: Nils Lagergren. ATA.

Svea – en kvinnofigur, som symboliserar Sverige – sittande. Med högra handen håller hon en oval sköld med tre öppna kronor. Sveriges lilla riksvapen. Hon vilar vänstra armen mot en kvadersten (en i fyrkant tillhuggen byggnadssten) med de forna riksståndens emblem: svärdet för adeln, boken – det vill säga bibeln – för prästeståndet, merkuriistaven för borgarståndet och skäran för bondeståndet. På kvaderstenen lig-

ger två korslagda ymnighetshorn, ur vilka det väller mynt. Mellan Sveafiguren och kvaderstenen ses ett lejon. Som förlaga till framställningen av Sveafiguren har tjänat den medalj, som Johann Carl Hedlinger graverade för banken år 1729 (fig. 2).

Denna medalj är beskriven av Bror Emil Hildebrand, *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar* etc., I, Sthlm 1874, under

Karl XI nr 21; om medaljens tillkomst se Torgny Lindgren, "Sirater och emblematiske figurer", MYNTKONTAKT 1977 nr 10, s. 11–12.

Som bakgrund bakom Sveafiguren synes – fritt återgivet – bankens första, år 1669 anskaffade sigill, där orden SWERIGES RYKES BAN [CO SIGIL] förekommer utmed sigillens kant (fig. 3). Om detta sigill se MYNTKONTAKT 1977 nr 10, s. 10–11.

Fig. 3 Rikets ständers banks sigill från 1669. Riksbankens i Kungl Myntkabinetet deponerade samling. Foto: J. Tam-salu, KMK.

Under Sveafiguren läses devisen HINC SECVRITAS ET ROEVR, sålunda med den gruppering av orden, som finns i sigillet.

I sedelns nedre högra hörn anges valören med siffror. Till vänster på

tryckytan i en rosett läses valören 10 KRONOR, omgiven av lagerkvistar. Under lagerkvistarna finns namnteckningar av två bankofullmäktige, nämligen dåvarande riksbankschefen Per Åsbrink och deputeraden Erik Wärnberg, tryckta i facsimil. Därunder och i övrigt över hela tryckytan finns konstgraverade ornament.

I "talongen" anges upptill sedelns valör med siffror och nertill sedelns nummer och tryckår.

Trycket på högra delen av sedelns framsida är huvudsakligen i blå färg. Ornamenten på framsidans vänstra del är i blå, grön, gul och röd färg.

Framsidans "talong" ytterst till vänster motsvaras på jubileumssedelns baksida av en "talong" ytterst till höger (fig. 4). Mitt på tryckytan finns en bild av bankohuset vid Järntorget i Stockholm. Bankohuset byggdes på 1670-talet efter ritningar av Nikodemus Tessin den äldre. I detta hus drev banken sin verksamhet mellan åren 1680 och 1906, sålunda i 226 av de 300 år, under vilka banken hade existerat, då jubileumssedeln gavs ut. Som förlaga till bilden av bankohuset har närmast tjänat den bild av byggnaden, som finns i kopparstick av Willem Swidde i Erik Dahlbergs *Suecia antiqua et hodierna*.

Under bilden av bankohuset läses orden: *skolandes thenne Sedel gälla i hwars hand then finnes, och af Banquen wid upwisandet betald*

warda. De är hämtade från texten på de till 1759 års sedeltyp hörande sedlarna å 12, 9 och 6 daler kopparmynt (Lindgren, a.a., s. 85, ill. 29–31).

Till vänster om och under bilden av bankohuset finns konstgraverade ornament. I tryckytans övre vänstra hörn anges sedelns valör med siffror.

Sedelns valör anges med siffror också upptill och nertill i "talongen".

Trycket på sedelns baksida är huvudsakligen i rödviolett färg.

Papperet i jubileumssedeln är svagt blåtonat. Det har i "talongen" ett lokaliserat vattenmärke, som återger Karl XI:s krönta monogram: två sammanskrivna mot varandra vända C, vari ordningstalet XI är inskrivet. Genom monogrammet antydes, att Karl XI var Sveriges kung år 1668, då Rikets Ständers Bank grundades, men det bör i detta sammanhang erinras, att han då inte var mer än 13 år gammal och att riksstyrelsen i hans namn utövades av en förmyndarregering bestående av hans mor, änkedrottning Hedvig Eleonora, och de fem höga riksämbetsmännen.

Tryckplåtarna till riksbankens jubileumssedel graverades efter utkast av Albert Jorpes med Erik Palmquist såsom konstnärlig rådgivare.

Av riksbankens jubileumssedel tillverkades 2 miljoner exemplar.

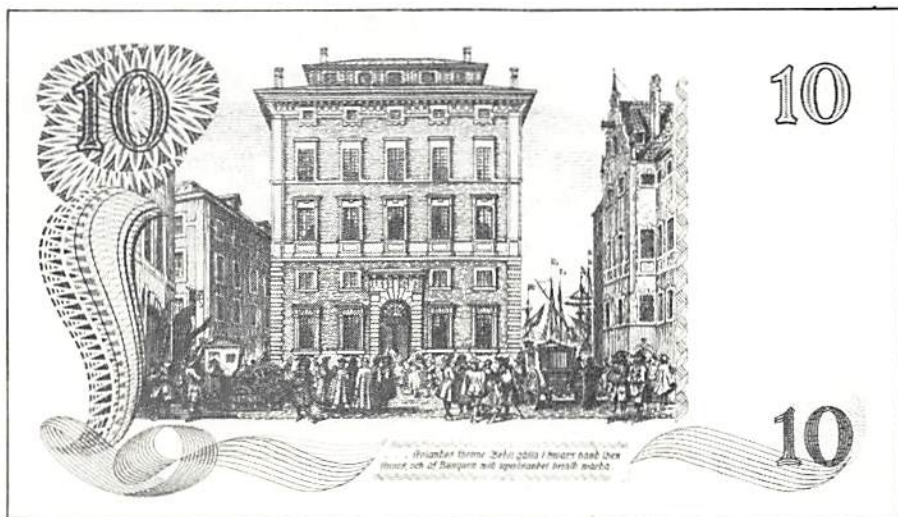

Fig. 4. Jubileumssedelns baksida.

Underliga äro myntens vägar

Att ett gammalt mynt kan genomgå sällsamma öden, det känner varje seriös myntsamlare till.

I det här fallet begav det sig att en av mina bästa vänner, en sommargotlänning, Torsten Jacobson, på väg från badet till sin bostad en solig julisöndag (sannolikt 1968) gick bygatan fram i Kappelshamn i Hangvar socken på norra Gotland. På ett ställe hade vägbanan skadats av vinterns snöplog och där glimmande det plötsligt till i den solvarma asfalten. Det kunde vara en läskedrycks-kapsyl, men föremålet glänste så vackert som om det var av silver. Försiktigt drogs det fram ur asfalten utan att brytas sönder. Det var verkligen av silver och dessutom ett mynt. Efter undersökning befanns det vara ett mynt från kung Ethelred II:s tid (978–1013 och 1014–1016 e.Kr.) i England och präglat i London av myntmästare Edzige.

Eftersom dessa mynt ej cirkulerat nämnvärt på Gotland så har detta antagligen grävts fram ur en skatte-gömma med grävskopan i något för oss okänt grustag, blandats med asfalt i en av vägverkets asfaltkokare och sedan hamnat i vägbanan i Kappelshamn.

Myntets tidigare öden kan man endast gissningsvis ana. Vi vet att kung Ethelred II av England och andra furstar för att freda sitt land mot danskar och andra nordbors härjningar måste utbetala mer än 100 000 pund silver till stor del i myntad form till vikingarna under ett flertal år. Det var den sk danagälden. De gutniska bondeköpmännen (farmannabönderna) var goda affärsmän, som höll sig framme då det gällde att handla med dessa vikingar. Genom affärer kom största delen av kung Ethelreds mynt att hamna på Gotland. Enbart i Stenkyrka socken på Gotland har hittats flera av dessa mynt än de har funnit i hela England, påstås det i en skrift. Faktum är i alla fall att om engelsmännen ville studera sina mynt och skatternas sammansättning så måste de resa till Sverige. Jorden var dåtidens säkraste och hemligaste kassaskåp. Sedan glömdes skatterna bort av olika anledningar för att påträffas i våra dagar.

Av O. Larsson

Myntfyndet ur asfalten på Kappelshamnsvägen. Ethelred II (den villrådige) 978–1013 och 1014–1016 i England. Atsidan skall föreställa konungens bild med korsprydd spira. Omskrift: +EDELRED REX ANGLORUM (förkortning för -orum). Knivhacken är silverprov av misstänkta personer.

Dito. Bild av frånsidan. Eftersom pengar enligt Bibeln är roten till allt ont så måste de kristna mynten helgas med kors, vilket också gjorde mynten lättare delbart vid växling. I korsvinklarna läses: C R V X. Omskrift: +EDZIGE M O LVND = Edzige myntmästare i London. Båda fotona av Ax. O. Larsson.

Internationell medaljutställning

Den internationella medaljutställningen och FIDEM:s (Fédération Internationale de la Médaille) kongress äger rum i mitten av oktober 1983 i Florens. Konstnärer som önskar delta skall ta kontakt med skulptör Berndt Helleberg, Saturnusvä-

gen 7, 18400 Åkersberga, telefon 0764/21 886. Uppgifter om deltagande i själva kongressen kan erhållas från redaktionen för MYNTKON-TAKT/SNT. Om någon gruppresa kan ordnas blir beroende av hur många som anmäler sig.

Falklandsöarna

Den lilla ögruppen i Sydatlanten utanför Argentinas kust har under hösten givit ut "Liberation Crowns" i tre olika metaller, 22 k guld, sterling silver och kopparnickel. Mynten är präglade till firandet av öarnas befrielse från den argentinska ockupationen.

Silver- och kopparnickelmynten gäller som vanligt betalningsmedel med ett nominellt värde av 50 pence.

Totalt 25 st Liberations Crowns präglas i guld, varav den första överlämnades till premiärminister Margaret Thatcher i mitten av september. Fru Thatcher donerade detta mynt till Falklandsöarnas välgörenhetsauktion, vars medel går till återuppbyggnaden och befolkningen från Falklandsöarna.

Myntet försålades för 4400 £ (53.000 Skr); de resterande 24 guld-crowns säljes genom Spink & Son Ltd i London för 3000 £/st (36.000 Skr); i detta pris ingår en donation till Falklandsfonden. OBS! Endast en Liberation Crown i guld utlämnas per köpare. Åtsidan pryds av Arnold Machins vackra porträtt av drottning Elisabeth II; denna porträttstyp har använts på brittiska mynt alltsedan 1968. Frånsidan täcks av Union Jack och öarnas vapensköld ligger ovanpå flaggbilden. Hårtill kommer inskriften LIBERATION 14th JUNE 1982. Frånsidans konstnär är Philip Natham.

R. D.

Indragning av äldre sedlar

Sedan riksbanken 1701 började ges ut sedlar har det inte hänt vid mer än två tillfällen att banken har blivit befriad från skyldigheten att lösa in några av sina utgivna sedlar.

Första gången så skedde var 1830. Genom kungl. kungörelse den 6 maj 1830 blev samtliga sedlar utgivna före 1777 ogiltiga senast 1840 (Torgny Lindgren, *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*, Sthlm 1968, s. 137).

Andra gången så skedde var 1940. Genom lag den 15 mars 1940 blev riksbanken efter 1949 års utgång befriad från skyldigheten att lösa in

sedlar av äldre typer än den som började ges ut 1890; dock skulle även de under 1874-1875 utgivna sedlarna å 1 krona alltså lösas in (Lindgren, s. 174).

I skrivelse till riksdagen den 7 oktober 1982 har fullmäktige i riksbanken föreslagit fortsatt indragning av äldre sedlar. Det anförts i skrivelsen att fullmäktige under 1981 har beslutat låta ta fram förslag till en ny sedelserie. Den första sedeln av den nya typen - 500-kronovalören - kommer, såvitt nu kan bedömas, att börja ges ut om ungefär

ett år. Därefter kan övriga nya sedlar beräknas komma att ges ut med ett å två års mellanrum för varje ny valör. Sedlar av nuvarande typ bör förbli gällande även sedan sedlar av den nya typen introducerats, men det är enligt fullmäktiges åsikt knappast rimligt att vid sidan av dessa två sedelserier också äldre sedeltyper skulle gälla som lagligt betalningsmedel. Fullmäktige föreslår därför en lag, genom vilken samtliga sedlar av typer utgivna före 1958 upphör att vara lagligt betalningsmedel den 31 december 1987.

De sedlar som kommer att omfattas av lagen blir i första hand sedlar av 1890 års typ med Moder Svea på framsidan och Gustav Vasa på baksidan (Lindgren, s. 175-178). Därutöver kommer lagen att gälla 1939 års 10.000-kronesedel med helt otruckyt baksida (Lindgren, s. 185-187), vidare den först 1941 publicerade men redan från 1940 tryckta 10-kronesedeln med Gustav Vasas bild i två medaljonger på framsidan, den vänstra i koppartryck och den högra i vattenmärke (Lindgren, s. 187-188), likaså 1948 års 5-kronesedel i anledning av Gustav V:s 90-årsdag (Lindgren, s. 188-189) ävensom 1952 års 1000-kronesedel med Gustav V:s profilbild på baksidan (Lindgren, s. 189-190) och 1954 års 5-kronesedel med Gustav VI Adolfs porträtt på framsidan (Lindgren, s. 190-191). Vidare kommer genom lagen samtliga 1-kronesedlar att upphöra att vara lagligt betalningsmedel.

Med tanke på att det ibland förekommer att sedan länge undanlagda sedlar påträffas vid dödsboudredningar och liknande kan det förefalla skäligen att riksbanken får befogenhet att lösa in äldre sedlar även efter den 31 december 1987. Fullmäktige uttalar i skrivelsen att efter utgången av 1992 inlösen inte vidare bör ifrågakomma.

Finansutskottet har i betänkande 1982/83:18 den 25 november 1982 tillstyrkt riksbanksfullmäktiges här ovan återgivna förslag och det har den 8 december bifallits av riksdagen.

MYNTKONTAKT / SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT skall återkomma med en artikel så snart lagen om indragning av ovan nämnda äldre sedlar föreligger i Svensk Författningssamling.

T. L.

KRING ÖVERLÄMNANDET AV BELÖNINGSMEDALJER [2]

Ibland överlämnades belöningsmedaljerna av någon annan framstående person i orten, ibland kom någon från länsstyrelsen – understundom landshövdingen själv i egen hög person – tillstädes för att överlämna dem.

Sedan kongl. maj:t under den 4 sisl. februari allernådigt behagat tillägga trädgårdsmästaren på Kråks säteri i Skaraborgs län Jacob Lundberg för dess ovanliga skicklighet i botande af benbrott och ledvridningar den stora silfvermedaille med konungens bröstbild å ena sidan samt följande inscription å den andra *Illis quorum meruere labores*, att i silfverkedja bära på bröstet, blef efter anmodan af konungens befallningshafvande i länet denna medaille Lundberg tillställd i Mölltorps kyrka söndagen den 27 sislidne april efter gudstjenstens slut af brukspatronen Wollrath Tham, som begagnade tillfället att uti ett kort tal uppmuntra en talrik menighet till tacksamhet emot regeringen, meniskokärlek och alla medborgliga dygder samt framför allt gudsfuktan, som deras förnämsta grund. Den belönade jemte dess hustru blefvo till middagen undfagnade på Kråk af dess nuvarande husbonde hr Sebastian Tham, som dertill bjudit sina vänner och grannar; vördnadens och tacksamhetens offer helgades åt den konung, som uppsöker och belönar dygd och medborgerligheten hedrande gerningar lika hos alla stånd och classer. (26.6.1818)

Den större guld-medaille med inskrift: *Illis quorum meruere labores*, hans majestät konungen nådigst täckts förära contracts-prosten Georg Vougt såsom ett verdmåle af dess nådiga välbehag öfver den ordning, nit och undersåtliga trohet, hvarmed i alla skiften under en tid af 33 år bemålte prost förestått Östra Vingåkers församling, äfvensom för den verksamhet, hvarmed han i sin ort befrämjat vaccinationen, blef söndagen den 11 maj i Östra Vingåkers kyrka inför en ovanligt talrik samling åhörare efter slutad guds-

tjenst med vanlig högtidlighet af länets höfding prosten Vougt tillställd, hvarefter landshövdingen jemte prosten och samtelige ortens herrskaper undfagnades till middagen hos kammarherren greve Leuenhaupt på Claestorp. (11.6.1817)

Den silfvermedaille med inskrift: *Illis quorum meruere labores* att i hvitt band bäras på bröstet, som kongl. maj:t efter gjord underdånig anmälan tillagt gårdsrättaren Johannes Håkansson vid landshövdingebostället i Jönköpings län, Ryhof, såsom belöning för det han under 18 år vid nämnde boställe troget och berömligt tjent samt detsamma odlat och förbättrat, blef efter slutad gudstjenst i Ljungarums kyrka söndagen den 14 aug. med vanlig högtidlighet i socknemenighetens närvaro Johannes Håkansson offentlig tillställd af lands-secreteraren i länet lagman Löwenadler. (26.8.1825)

Sedan kongl. Patriotiska sällskapet tillagt rättaren Jonas Jonsson vid Afraby gård under Boo säteri en för-gylld silfvermedalj med vidhängande kedja att bäras på bröstet för 21 års trogen och berömvärd tjenst hos öfverstekammarherren, kommandören och riddaren baron C. Hamilton, så blef samma belöningsmedalj efter högmessogudstjenstens slut söndagen den 13 sisl. jan. uti Boo kapellkyrka af undertecknad t.f. landshövding Jonas Jonsson tillställd under yttrande af några för tillfället lämpliga uppmuntringsord i närvaro af flere ståndspersoner och en talrik menighet, hvilka alla med deltagande fagnade sig öfver den utmärkelse, denne redlige tjenare sålunda vederfors. Efter högtidlighe- tens slut undfagnades den belönade till middagen hos öfverstekammarherren baron Hamilton, hvartill jemväl flere af ortens ståndspersoner voro inbjudna. Örebro den 20 jan. 1833.

(19.2.1833)

N. Snoilsky

T. L.

UTFORMNINGEN AV ENKRONEMYNTEN

I motion 1981/82:1658 (se MYNTKONTAKT/SNT 1982:4-5, s. 114) yttrade riksdagsmannen Tore Nilsson (m), att kungabilden på våra nuvarande enkronemynt var otillfredsställande. Vidare borde enligt hans åsikt inskriptionen "Carl XVI Gustaf, Sverige" ersättas med "Carl XVI Gustaf, Sveriges konung" och de tre kronorna i fransidans lilla riksvapen få en heraldiskt korrekt placering i skölden. Nilsson föreslog därför, att riksdagen hos regeringen skulle hemställa, "att det nuvarande enkronemyntet måtte få ett bättre bild- och textinnehåll".

I betänkande 1982/83:9 den 11 november 1982 uttalade finansutskottet: "Eftersom bild och text på enkronemyntet fastställdes så sent som 1976 efter ett tävlingsförfarande med en av regeringen tillsatt kommitté och jury finner utskottet det inte påkallat med något initiativ från riksdagen i frågan"; utskottet föreslog därför, att motionen skulle avslås.

Riksdagen beslöt den 1 december 1982 utan debatt att avslå motionen.

STATENS HERALDISKA VERKSAMHET

I motion 1981/82:1330 (se MYNTKONTAKT/SNT 1982:4-5, s. 114) föreslog riksdagsmannen Tore Nilsson (m), att riksdagen hos regeringen skulle begära "vidtagande av åtgärder för omorganisation av den statliga heraldiska verksamheten och nedbringande av de onödigt stora kostnaderna för densamma".

I betänkande 1982/83:3 den 9 november 1982 redogjorde kulturutskottet för den nuvarande organisationen av statens heraldiska verksamhet. Därefter anförde utskottet, att en arbetsgrupp inom statens arkivstyrelse hade lagt fram förslag till ny organisation av denna verksamhet. Regeringens prövning av ärendet borde enligt utskottets åsikt inte föregripas. Utskottet föreslog därför, att motionen skulle avslås.

Riksdagen beslöt den 24 november 1982 utan debatt att avslå motionen.

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

Internationell myntsvindlare

Under hösten har Kungl Myntkabinettet i Stockholm mottagit meddelande om att Cabinet des Médailles i Paris, Bundesammlung für Münzen, Médailles und Geldzeichen i Wien och Den Kgl. Mønt- og Médaillesamlingen i Köpenhamn hemsökts av en fransk- och engelsk-talande myntsvindlare, som specialiserat sig på att göra utbyten av bättre eller sällsyntare exemplar mot sämre eller vanligare, nästan alla från Belgien och Nederländerna.

Den besökande, som säges vara i åldern ca 30 år, kraftigt byggd och 180-185 cm lång, har blont eller brunt hår, ett fylligt ansikte med dito läppar och rak näsa; han är välklädd. Han har hittills presenterat sig (med visitkort) som Paul Gysels, Sneeuwbeslaan 28, 2610 Wilrijk, Belgien. Det får antas, att han i fortsättningen kommer att operera under annat namn. Han har besökt Stockholm men mottogs på grund av bristande referenser icke vid Kungl Myntkabinettet.

Från Paris och Köpenhamn har listor sänts ut om vilka mynt som tillgripits (de flesta av god kvalitet). Det rör sig vad Paris beträffar om:

- A. Silvermynt, Belgien, 5 francs 1832, 1835, 1838, 1844, 1849 (bart huvud), 1 franc 1850 och 20 centimes 1849.
B. Guldmünt ur Collection Beistegui:

Holland, Ludvig Napoleon, 10 floriner 1810 (6,765 g). Wilhelmina, 10 floriner 1892 (6,66 g). Belgien, Leopold I, 40 francs 1834 (12,89 g), 20 francs 1841 (6,31 g), 25 francs 1848 (7,85 g), 10 francs 1849 (3,14 g). Leopold II, 10 francs 1867 (3,25 g).

Köpenhamn har rapporterat följande förluster:

- A. Guldmünt, Belgien, Leopold I, 25 francs 1848 (Schlumberger 10), 10 francs 1850 (Schlumberger 14). Leopold II, 10 francs 1867 (Schlumberger 28).
B. Silver- och bronsmynt, Belgien, Leopold I, 5 francs 1832 (Schön/Cartier 9a), 2 francs 1843 (Schön 8), 1 franc 1850 (Schön 14a), 20 centimes 1861, 2 centimes 1864. Leopold II, 2 francs 1866, 50 centimes 1867.

Nederländerna, Vilhelm I, 25 cents 1819 (Schön 29c), Vilhelm III, 25 cents 1853 (Schön 56b).

Brabant, 1/2 patagon 1647, årtalet saknas i Delmonte (jfr 346-47).

- C. Uppenbarligen utbytt: Frankrike, Ludvig Filip, 40 francs 1838 (Schön 74a).

Just som detta meddelande nedskrivits erhöles Dansk Numismatisk Forenings tidskrift *Numismatisk Rapport* nr 3 för 1982, där det på s 29 framgår, att förbrytaren arresterats den 28 oktober i München. Han uppges vara en 27-årig belgisk "myntsamlare". Då de stulna mynten ännu inte återfunnits, är det fortfarande av vikt för polisen att få veta, om han sålt eller utbjudit dem. Dessutom frågar man sig, om han hemsökt ytterligare samlingar, samlare eller mynthandlare och lagt sig till med objekt.

Meddelanden härom och/eller de stulna objekten kan lämnas till redaktionen, till Kungl Myntkabinettet (08/63 07 70) eller till polisen.

Uppgrens

MYNTHANDEL

RENSTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet vard 10-18
Lunch 13-14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlares Förening

Sveriges Mynthandlares Förening

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av mynthandlare, för närvarande 19 företag i åtta olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga företag är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen.

Föreningens medlemmar har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar, vilket innebär att någon handel med kopior eller förfalskningar ej förekommer.

Inom föreningen finns en reklamationsnämnd. Till denna nämnd kan samlare av numismatiska objekt vända sig, om de anser sig felaktigt behandlade av någon medlem i Sveriges Mynthandlares Förening vid köp eller försäljning av mynt eller andra numismatiska objekt.

Medlemsmatrikel erhålles kostnadsfritt på begäran:

Sveriges Mynthandlares Förening

Box 19507
104 32 Stockholm
Tel. 08/34 34 23

FRÅGE-SPALTEN

I Myntkontakt nr 6/1982 recenserar Torbjörn Sundquist det nya numismatiska översiktsverket *Mynt, Sedlar och Medaljer* av Lars Ö. Lagerqvist och Ernst Nathorst-Böös. Superlativen flödar med rätta.

Det finns en i mitt tycke väsentlig detalj i boken som jag anser bör påpekas.

Redan i bokens andra mening definieras orden "mynt" och "pengar". Författarna låter "mynt" stå för "metallstycken", medan ordet "pengar" får avse den övergripande benämningen på olika "betalningsmedel". Så långt är jag med.

När man emellertid redan i bokens nästa stycke möter ordet "stenmynt" och senare på åtskilliga ställen i boken uttryck såsom "sedelmynt", "pappersmynt" och "myntsedlar" (!) blir det genast svårare. Uttrycken är motsägelsefulla mot bakgrund av de tidigare definitionerna.

Jag tycker att bokens inledande definitioner är både väsentliga och klara. Att definitionerna inte följt konsekvent i boken kan ha en historisk förklaring, då de motsägelsefulla benämningarna tydligt använts tidigare inom numismatiken.

Så stöter man exempelvis på ordet "pappersmynt" i MYNTKONTAKT nr 6/1982 i en uppsats från år 1941 av Bengt Thordeman. Det framgår klart av texten att sedlar avses och att författaren översatt tyskans "Papiergeld" med "pappersmynt" och inte med "papperspengar". Man kan också av texten se att det klart är "betalningsmedel av papper" som Thordeman egentligen talar om.

Göran Andersson
Eskilstuna

Svar:

Visst har Göran Andersson rätt. Var vi än är, står konsekvensdjävulen bakom oss och skrattar. Nu har man aldrig sagt "stenpengar" utan alltid "stenmynt" (och det är klart logiskt fel). Varför vet författarna inte.

"Pappersmynt" användes som motsats till "klingande mynt", "sedelmynt" som motsats till "vanligt mynt". Att vi gör sällskap med vännen Bengt Thordeman gör det hela litet mindre smärtsamt. På tyska heter det ju korrektere "Papiergeld"

och inte "Papiermünze". Kanske vi här får skylla på 1700-talets svenska jurister och bankmän. "Pappersmynt" var det vanliga uttrycket och återfinns som uppslagsord med särskild artikel i såväl Nordisk Familjeboks berömda 2:a upplaga som den kortare 3:e från 1930-talet. "Sedel" var ju – som ofta framhållits i artiklar i MYNTKONTAKT/SNT av Torgny Lindgren – synonymt med "kvitto" och avsåg inte enbart betalningsmedel.

Vad slutligen gäller ordet "myntsedlar" är detta använt av samtiden och så har det blivit som det blivit. Men visst vore det roligt att kunna gåcka den ovan angivne potentaten och slippa be halvt om ursäkt i ett sådant här svar på en insändare.

Ernst Nathorst-Böös,
Stockholm

När kommer Numismatiska Meddelanden XXXII:2 ?

Såsom varande samlare inte blott av medaljer utan även – och kanske främst – av litteratur om medaljer blev jag mycket glad, när besked kom om att Numismatiska Meddelanden XXXII skulle ägnas den framstående medaljgravören Erik Lindberg. Den första delen (1974) gav en fin exposé om medaljkonsten och om Lindbergs egen produktion. Jag har därefter längtat efter att få närmare studera hans verk i den utlovade andra delen – men hittills förgäves. Bara undanflykter och nu hörs rykten om att NM XXXIII förbereds. Kan redaktionen stilla min oro?

Nils Fredriksson,
Södertälje

Svar:

Vi har varit i kontakt med SNFs publiceringskommitté och inhämtat följande: Författarinnan (Ulla Ehrensverd) har ännu inte fullgjort sina kontraktssenliga förpliktelser. Trots många påstötningar har författarinnan inte lämnat sista delen av manuskriptet. Kommittéerade kan därför inte fn uttala sig om huruvida del 2

kommer ut eller ej, eller – om den kommer ut – tidpunkten härför.

Kommittéerade inriktar sig i stället på att under år 1983 presentera del XXXIII av Numismatiska Meddelanden som ett led i firandet av SNFs 110-åriga tillvaro.

Redaktionen

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller om du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till FRÅGESPALTEN.

Skicka helst med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Under-teckna med namn och adress: anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi. Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

1981 års silvermyntning

"The Silver Institute" i Washington har publicerat en rapport om världens silvermyntning under år 1981. Ur rapporten inhämtas bla

att totalt 82 länder lät prägla sammanlagt 258 nominaler i silver,

att de största silverförbrukarna var Österrike, Grekland, Isle of Man, Italien, Canada, Storbritannien, Taiwan, Finland, USA och San Marino,

att inte mindre än 20 av de 82 länderna lät prägla i allt 812877 mynt för att celebrera prinsens av Wales bröllop,

att Jamaica – en av de 20 staterna – gav ut ett 25-dollarsmynt, vägnade 136,08 gr och med en diameter av 63 mm,

att Österrikes utgivning om fyra mynt även innefattade ett mynt på 500 schilling samt

att Isle of Man det året hade det största antalet nominaler i silver.

NUF

RECENSIONER

Lars O Lagerqvist med Ian Wiséhn och Tamás Sárkány: Efter Lützen. Gustav II Adolfs minne på mynt och medaljer. Katalog nr 22, Kungl Myntkabinetet, ISBN 91-7192-534-1. Pris 10 kr.

Lars O Lagerqvist: Gustav II Adolf liktåg och sorgeläger i Tyskland. Livrustkammaren, volym 16, nr 2/3, ISBN 0024-5372. Stockholm 1982, s 42-60, ill. Pris 15 kr.

Gustav II Adolf-jubileet medförde flera utställningar och i några av dessa ingick mynt och medaljer som mer eller mindre väsentliga delar. Dessa utställningar skall ej recenseras här, däremot skall till de intresserade båtnad nämnas, att i en tidskrift och en utställningskatalog de numismatiska förhållandena vid och efter konungens död beröres. Det är samme författare, Lars O Lagerqvist, och eftersom det berör samma tema kan man med rätt förvänta att författaren helt följdriktigt anför delvis samma material och tankegångar, då han beskriver identiska händelseförlopp. I volym 16:2-3 av *Livrustkammaren* har Lagerqvist för en numismatiskt möjligen mindre välorienterad allmänhet lämnat en skildring av händelserna efter konungens död fram till den tidpunkt, då han fördes i land i Sverige. Denna uppsats, tillrättalagd för de ändå numismatiskt intresserade, redovisar räkenskaper i Wolgast och lämnar för övrigt en fyllig skildring av händelserna därstädes (jfr även MYNTKONTAKT 1981/1-2).

I "Efter Lützen", skriven till Kungl Myntkabinetets utställning, har samme författare ävenledes sammanfattat skeendet efter den 6 november. Bildmaterialet är förträffligt. Under rubriken "Burna medaljer och klenoder" skulle man kunnat önska sig ännu fler kommentarer, vilket sidantalet kunnat medge och en fylligare skildring kring det i Sverige under 1500-talet alltmer accepterade bruket att bära porträtt av fursten. Sedan författaren redogjort för "Mynt och medaljer efter Lützen" lämnas i ett avslutande avsnitt en kort skildring för skruvtalarna (som emellertid ej alltid hade skruvgångar), intressanta exempel på fin hantverksskicklighet. Författaren (här T. Sárkány)

berör - säkerligen med rätta - ej den gamla teorin att skruvtalarna tillkommit för att hemligen transportera konfidentiella meddelanden i de krigförandes tjänst. En rik men tyvärr något i den svartvita tonen ojämn bildsvit avslutar katalogen, där man gärna (men det är självklart att kostnaderna lade hinder i vägen) skulle ha sett någon av klenoderna i färg, där deras nästan barbariska skönhet skulle kommit fram.

Ernst Nathorst-Böös

I en nyligen utgiven katalog, *Die Grafen von Montfort, Geschichte und Kultur* med Landrat Bernd Wiedmann som utgivare, Friedrichshafen 1982 (ISBN 3-992137-16-4) finnes i skildringen av detta lilla grevskap också ett kort numismatiskt kapitel.

För den, som i likhet med recensenten haft dimmiga begrepp om var herrarna till Montfort hörde hemma, kan sägas, att det rör sig om ett område norr om Bodensjön. Dess numismatiska betydelse var kanske ej så stor, om det ej varit så, att man vid flera tillfällen - inte minst under kipper- och wipperperioden ca 1620 - utnyttjade myntningsrätten till bristningsgränsen för att, ehuru förgäves, söka reparera grevskapets dåliga affärer. Som en kort skildring av detta är katalogen mycket läsvärd. Men det är beklagligt, att den förträffliga författaren Ulrich Klein från Stuttgart, där han tjänstgör som chef för det lilla myntkabinetet, ej fått till förfogande lämpliga klichéer och att några reproduktioner genom allt för mycken svarta framstår som mörka och oläsbara, runda skivor.

Ernst Nathorst-Böös

I tidskriften *Scripta Mercaturae*, vilken utges från Ostfildern två gånger om året och nu väl nått sextonårsåldern, förekommer då och då artiklar med penninghistorisk anknytning. Så i häfte I för 1982 (ISSN 0036-973-X), där Rolf Walter från Nürnberg under rubriken *Wechsel, Pari, Kurs und ihre Bedeutung für das Überseegeschäft des 19. Jahrhunderts* ger en tyskt logiskt uppbyggd skildring av förutsättningarna för växel. Något överraskande får man veta, att den idag vedertag-

na växelterminologin daterar sig från 1800-talet. Då Raymond de Roover använder den i sina skildringar av den medeltida användningen av dessa betalningsmedel, fick man ett intryck att beteckningarna var betydligt äldre. Vare därmed hur som helst, Walters korta genomgång av termerna är mer än nyttiga, inte minst för den penninghistoriskt intresserade, då ju växeln, som Walter framhåller, många gånger kurserade förvånande likt sedeln. Författaren redogör för växelns funktion; att utomeuropeiska förhållanden rikligt berörs är riktigt, dock kanske ej till den grad som artikeln låter oss förmoda. I sin helhet är den tyvärr något komprimerade studien utomordentligt läsvärd.

Ernst Nathorst-Böös

Lars O. Lagerqvist: Svenska Konungars Eriksgata och med anledning därav slagna medaljer. ISBN 91-970059-0-8. Göteborg 1982. 52 s, ill. Boken beställes från Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg, Krabbeliderna 15, 417 28 Göteborg, enklast genom insättning av 33 kr på postgiro 8781 24-7.

Lars O Lagerqvist har hos Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg ånyo utgivit ett alster, mot vilket givetvis ingenting kan erinras. Möjligen kan man anmäla den betänkligheten att när författaren kommer in på frågan om Eriksgatans medaljer, känns det som det roliga är slut, ty Eriksgatan som fenomen sammanfaller tyvärr inte med medaljerna. Dessa präglas först sedan Eriksgatan erhållit en annan än den medeltida och statsrättsbetydelsefulla formen.

Några randanmärkningar:

Runinskriften på Mora sten över-sätts aldrig och kan möjligen välla nyfikenhet. Den kausalitet som antyds på s 13 ställer sig recensenten något tveksam inför. I likhet med författaren tror jag, att de orter, som Eriksgatan berörde, valdes just därför att de var betydelsefulla och blev möjligen myntorter därför att de var lämpliga distributionscentra. Likaledes anser jag väl i likhet med författaren, att den återgivna medaljen av Germain Pilon (s 19) inte behöver ha påverkat de svenska konstnärerna. En man på en travande häst är svår att rita på mer än ett sätt. Ett frågetecken för recensenten är, då författaren vid ett tillfälle sätter lik-

hetstecken mellan konung och drott, men det må tillskrivas recensentens okunnighet. De gräsligheter, som hugfäst två av de moderna sk Eriksgatorna, är i stort sett obekvärliga. Man kan till och med ifrågasätta om inte broschyren varit bättre utan dessa.

Ernst Nathorst-Böös

Vad vill du läsa om i MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT?

Vi vill gärna låta våra läsare i skilda delar av landet få komma till tals i MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT. Om du tycker att ett visst numismatiskt ämne bör behandlas i form av en artikel i MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT, så skicka in ditt förslag till tidskriftens huvudredaktör Lars O Lagerqvist, Söderarby gård, Vansö, 152 00 STRÄNGNÄS.

Vi vill i detta sammanhang påpeka, att artiklarna måste vara avfattade på svenska, danska eller norska.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa ehdotuksensa suomeksi. Me käänämme mielellämme ehdotukset suomesta ruotsiksi.

Många av våra läsare har tidigare skrivit till oss och föreslagit ämnen till behandling. I några fall har det emellertid varit fråga om mycket komplicerade ämnen, som för att bli nöjaktigt behandlade skulle kräva en lång serie av artiklar. Det är svårt för en tidskrift som MYNTKONTAKT/SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT att annat än i undantagsfall lämna utrymme för sådana långa artikelserier. Beträffande andra förslag är problemet att finna författare, som har tid, kunskaper och lust att skriva. Märkligt nog tycks detta gälla just de områden, som de flesta vill läsa om. Men låt inte detta avskräcka dig, utan skriv gärna till redaktionen och framför dina synpunkter!

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING Program ej meddelat. FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriärs matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 08.30-16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finsspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00. Mötesdagar är 14/2, 14/3, 11/4 och 9/5. Antiksektionen 23/2, 23/3, 27/4 kl 18.30.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar tel 0480/135 61, 115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 18/2, 18/3, 15/4, 20/5, 17/6. Listor och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten 16/2, 16/3, 20/4, 25/5 kl 19 i Utbildningshuset, Studentlitteratur, Åkergränd 1, Lund. Upplysningar: tel 046/14 43 69, 12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/134 29, 671 54, 128 41. Fastställda dagar: 14/2, 14/3, 11/4.

MYNTSAMLARKLUBBEN GOTEN, Visby, har möten kl 19.30. Upplysningar tel 0498/645 24. Fastställda dagar: Program ej meddelat.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria tisdagen varje månad på Borgen, Karl Krooks gata 17, Helsingborg, jan-maj, sept-dec. Upplysningar tel 042/13 33 40.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIK, MYNTSEKTIONEN sammanträder på Karlbergsvägen 34 A i Stockholm kl 19.30 den 17/2, 24/3 och 28/4. SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 0910/186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten första onsdagen i varje månad vårsäsongen i Valbo kommunalhus, kl 19.00.

SIGTUNA MYNTKLUBB Program ej meddelat.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, SKÖVDE. Tel 0500/802 44 har samlarträff på Xenia kl. 16 den 20/2, 13/3, 17/4, 8/5.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder 3/3 (årsmöte), 31/3, 28/4, 26/5, 29/9, 27/10, 24/11, decembermöte enl. senare uppgift. IOGT-lokalen, Engelbrektsgratan 20 2 tr. kl 19:30. Mynten visas i auktionslokalen från 18:30 samt i klubblokalen de två föregående tisdagarna kl. 19-21. Klubblokalen Kungsgatan 38A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september-maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsd. efter den 15 i varje månad kl. 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Ring gärna Mikael Eriksson, Hedemora, 0225/128 65.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, håller möten 10/2, 10/3, 14/4, kl. 19 i Wendelas rum, Luna. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB har möten kl 19.30 på Skandia, Drottningg. 1A. 16/2 föredrag, 15/3 årsmöte och föredrag, 26/4 auktion. Upplysningar tel. 018/11 50 00 el. 12 80 10.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på IOGT logen Standard, Tomasgatan 34, Vetlanda, 25/2, 25/3, 29/4, 26/8, 30/9, 28/10, 25/11. Myntets Dag på Vetlanda Stadshotell 13/3. Upplysningar tel 0383/158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, sammanträder i sparbankslokalen den 14/2, 14/3, 11/4 och 9/5. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar tel. 0345/112 95.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö. Sammanträde följt av auktion på rest. Munken kl 19.20 den 15/2, 16/3, 13/4, 17/5.
ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad utom under sommaren. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00 eller 13 50 61.

AUKTIONER

April 16–17. B Ahlström Mynthandel AB, auktion nr 27.

Utländska auktioner:

Feb 28. München. Geißener Münzhandlung
Mars 8–9. Luzern. A.Hess AG.
Mars 12. Oslo, Oslo Mynthandel
Mars 16–17. London, Spink & Son
Apr 20–22. Zürich, Spink & Son
Apr 25–27. München, Lanz
Apr 27–29. Köln, Münzzentrum
Maj 3–4. Zürich, Bank LEU
Maj 5–6. München, Partin Bank
Maj 10–12. Frankfurt, Busso Peus Nachf.
Maj 13–14. Berlin, Berliner Münz-Cabinet
Juni 1–2. London, Spink & Son Ltd.

AUKTIONSREFERAT

I slutet av november var myntauktionsaktiviteten hög i Stockholm: den 25 auktionsverket på dagen och SNF på kvällen, den 26 SNF igen och den 27 Hirsch/Svea. Dessförinnan hade några tidiga svenska numismatiska böcker sålts, dels på Libris auktion, den 13 november, där första upplagan av Elias Brenner *Theusaurus nummorum...* gick för höga 20250 kronor (men det var också ett ovanligt komplett exemplar i ett samtida vackert band) dels på auktionsverkets bokkvalitet, den 17 november; då såldes för 275 kronor Johannes Loccenius' *Antiquitatum sveogothicarum libris tres* i tredje upplagan, tryckt 1670. Den innehåller visserligen bara ett kapitel numismatik, men är, i sin första upplaga från 1647, det första tryckta arbetet om svensk numismatik. För 836 kronor såldes Johannes Schefferus' *De antiquis veterisque regni Sueciae insignibus* tryckt 1680, vilken innehåller en del mynt- och heraldis-

ka planscher för att bevisa Sveriges urgamla rätt till de tre kronorna, det för denna tid så viktiga tvistemålet med Danmark.

På auktionsverkets auktion med bättre mynt såldes två dukater från Fredrik I, den första (något bucklig, annars 1+) från 1744/43, till det låga priset av 2970 kronor, den andra, från 1745 (1+) för 4950 kronor. Oskar I, 2 RdrRmt 1857 (01) gick för 3080:-. De romerska mynt som fanns klubbades till för köparna mycket förmånliga priser, goda denarer från romersk republik och framåt för minimipriset 39 kronor och uppåt. En serie av baltiska småmynt från början av 1500-talet kostade i genomsnitt cirka 100 kronor per styck; sådana fanns även med på SNF:s auktion, där de dock betalades något mer, men intresset för dessa kan nog stiga ytterligare då en värderingsbok för de baltiska mynten är att vänta.

Den ovala Gustav II Adolfmedalj

i brons som prydde omslaget på MYNTKONTAKT's auktionsnummer kostade 1750 kronor. En mycket vacker silvermedalj av Oskar I var nr 21; den gick till 1100:-. Nr 450, en louis d'or, gick för 1550:-. På Hirsch/Sveas auktion såldes två Knut Erikssonmynt från Svealand för (1+) 2200:-, respektive (1/1+) 2145:-. Två stycken dukater från Erfurt 1634 i 1+, respektive små plantsfel och repa annars 1+01, kostade båda 3850:- styck. Den ej så ofta förekommande myntorten Landskrona var representerad av en bra 2-öring från 1675 (1+01), vilken gick för 1815 kronor, Ulrika Eleonoras 2-dukat (1+) för 9020:-, Gustav IV Adolfs riksdaler 1807 (01) för 4510:-, Karl XIII:s 1/6 riksdaler 1810 (01) för 1705:-, Karl XIV Johans 4 dukat 1838 (1+01) för 20350:-.

De utländska mynten gick genomgående till priser över utrop, ofta mycket över. Bland de antika mynten kunde man köpa en stater med brottare från Aspendos (nr 671) i kvalitet 1+01 för 3300:- och en guldstater från Alexander III (nr 674) i vacker 1+ för 8690:-. Av två denarer från Julius Caesar gick den första (1+) för 2190:-, vilket var mer än dubbla utropspriset, den andra (1+01) för något under utrop, 2035:-. Vad gäller auktionen som helhet verkar det ha blivit ett "friskare liv" i marknaden med många nya ansikten och bättre budgivning. Antalet personer i auktionssalen på eftermiddagen, då en del av G. Floréns medaljsamling såldes, var dock blygsamt, men de "samlarvärda" medaljerna såldes i alla fall till goda priser. Jag tycker dock synd om överståthållaren Carl Gustav af Ugglas (nr 877 = 264:-), som blev slagen av Stockholms polispersonal 1888 – men det lär väl vara preskriberat nu!

A. F.

Prisrättelse

Redaktören förbisåg i sista numret för 1982, s 254, ett litet tryckfel i Anders Frösells redogörelse för vad som var intressant på Ahlströms höstauction. Högsta priset för St Barthélemy-mynten var inte, som nog de flesta förstätt, 11000 utan 1100 kronor!

AUKTION 24

**Operaterrassen—Stockholm
8 Maj 1983**

Vi emottager bättre numismatiskt
material till vårens auktion

Beställ våra speciallistor på
Ordnar och gamla Aktiebrev.

HIRSCH

**Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm
Tel. 11 05 56, 21 34 59**